

ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА
ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ЕКОНОМІКИ
Кафедра: фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня магістра

на тему:

«Формування доходів місцевого бюджету (на матеріалах фінансового управління Хмельницької міської ради)»

Виконав: студент магістратури за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»
Руденко Олександр Володимирович

Керівник: кандидат економічних наук,
доцентка кафедри фінансів,
банківської справи, страхування
та фондового ринку
Ткачук Наталія Миколаївна

Рецензент: начальник фінансового
управління Хмельницької
міської ради
Ямчук Сергій Миколайович

АНОТАЦІЯ

Руденко О.В. «Формування доходів місцевого бюджету (на матеріалах фінансового управління Хмельницької міської ради)». - Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Магістерська робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок». – Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, Хмельницький, 2025.

В роботі досліджено теоретико-методичні засади формування доходів місцевих бюджетів. Розкрито сутність доходів місцевого бюджету та доходів бюджету територіальної громади. Досліджено методіку формування доходів місцевих бюджетів. Проаналізовано доходи бюджету Хмельницької міської територіальної громади за джерелами їх формування. Напрацьовано рекомендації для розкриття резервів зростання доходів бюджету громади. Визначено напрямки розвитку системи фінансового вирівнювання дохідної спроможності територіальної громади у повоєнний період.

Ключові слова: місцеві бюджети, доходи місцевих бюджетів, доходи територіальної громади, податкові надходження, неподаткові надходження, доходи від операцій з капіталу, офіційні трансферти, цільові фонди бюджету.

ANNOTATION

Rudenko O.V. “Formation of local budget revenues (based on materials from the financial department of the Khmelnytskyi City Council)”. - Qualification scientific work in the form of a manuscript.

Master's thesis for the degree of master in the specialty 072 “Finance, banking, insurance and stock market”. – Khmelnytskyi Leonid Yuzkov University of Management and Law, Khmelnytskyi, 2025.

The paper examines the theoretical and methodological principles of the formation of local budget revenues. The essence of local budget revenues and territorial community budget revenues is revealed. The methodology for the formation of local budget revenues is studied. The budget revenues of the Khmelnytskyi city territorial community are analyzed by the sources of their formation. Recommendations are developed for the disclosure of reserves for the growth of community budget revenues. The directions of development of the system of financial equalization of the territorial community's income capacity in the post-war period are determined.

Keywords: local budgets, local budget revenues, territorial community revenues, tax revenues, non-tax revenues, revenues from capital transactions, official transfers, budget trust funds.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВОГО БЮДЖЕТУ	6
1.1. Економічна сутність доходів місцевого бюджету	6
1.2. Методика формування доходів місцевого бюджету	14
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ БЮДЖЕТУ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ МІСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ	20
2.1. Аналіз доходів місцевого бюджету за джерелами їх формування.....	20
2.2. Оцінка ролі міжбюджетних трансфертів у формуванні доходів місцевого бюджету.....	40
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВОГО БЮДЖЕТУ	46
3.1. Резерви зростання доходів бюджету територіальної громади	46
3.2. Розвиток системи фінансового вирівнювання дохідної спроможності територіальної громади у повоєнний період.....	51
ВИСНОВКИ.....	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	59
ДОДАТКИ.....	69

ВСТУП

Актуальність теми. В умовах повномасштабної війни на території України місцевим бюджетам належить особливо важливе місце в бюджетній системі, адже за рахунок них здійснюється фінансування не лише безпосереднього функціонування громад, а й здійснюється фінансова підтримки Сил оборони України, підтримка громад та громадян що постраждали від бойових дій тощо. Однак, на формування доходів місцевих бюджетів сьогодні чинить негативний вплив безпрецедентна кількість негативних факторів, що можуть призвести до погіршення фінансової спроможності громад. Саме це зумовлює потребу постійного аналізу процесу формування доходів місцевих бюджетів і пошуку резервів зростання надходжень.

Попри високу актуальність тематики, процес формування доходів місцевих бюджетів є недостатньо дослідженим, що частково зумовлено високою динамічністю даного напрямку, яка зумовлена триваючою реформою бюджетної децентралізації в Україні, яка спрямована на підвищення ролі та фінансової автономії місцевих бюджетів. У 2020 році також завершилась реформа адміністративно-територіального устрою, яка зумовила потребу перегляду сутності місцевих бюджетів, та після завершення якої особливо значення в бюджетній системі набули бюджети місцевого самоврядування.

Дослідження особливостей формування доходів місцевих бюджетів знайшло відображення в наукових працях багатьох вітчизняних вчених, таких як: Боковикова Є.О. [2], Ватаманюк-Зелінська У.З. [7], Волкова В.В. та Волкова Н.І. [8], Гончар Г.П. [9], Горин В.П. [65], Давиденко О.О. [10], Дем'янишин В.Г. [65], Дем'янчук О.І. [11], Західна О.Р. [16], Канєва Т.А. [17], Кириленко О.П. [65], Крутько М.А. [21], Лободіна З.М. [23], Мельник В.М. [24], Миськів Г.В. [25], Письменний В.В. [27], Семенченко С.А. [57], Сторонянська І.З. [59], Ситник Н.С. [64], Ткачик Ф.П. [60], Ткачук Н.М. [61-63] та ін. Також вивченню даної теми присвятили свої праці деякі зарубіжні науковці, такі як: Б'юкенен Дж.М. [2], Гарет Т.А. [67], Лезерман Дж.С. та Масгрейв Р.А. [67], Фішер Р.Е. [69] та ін. Однак, питання формування доходів місцевих бюджетів України в сучасних все

ще є недостатньо вивченим, що зумовлює актуальність та практичне значення обраної тематики дослідження.

Мета та завдання роботи. Метою магістерської роботи є обґрунтування теоретико-методичних засад формування доходів місцевого бюджету, та пошук резервів їх зростання.

Відповідно до мети магістерської роботи було поставлено та виконано ряд завдань:

- визначити економічну сутність доходів місцевого бюджету;
- дослідити методику формування доходів місцевого бюджету;
- здійснити аналіз доходів місцевого бюджету за джерелами їх формування;
- оцінити роль міжбюджетних трансфертів у формуванні доходів місцевого бюджету;
- виявити резерви зростання доходів бюджету територіальної громади;
- визначити напрямки розвитку системи фінансового вирівнювання дохідної спроможності територіальної громади у повоєнний період.

Об'єктом дослідження є фінансові відносини з приводу формування доходів місцевого бюджету.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та практичні аспекти формування доходів бюджету Хмельницької міської територіальної громади.

Методи дослідження. У процесі написання магістерської роботи було використано низку загальнонаукових та специфічних методів дослідження. Для вирішення поставлених завдань в роботі було використано такі методи дослідження: аналіз та синтез – для дослідження сутності доходів місцевих бюджетів, а також для аналізу показників формування доходів місцевого бюджету; метод порівняння та розрахунково-аналітичний метод – для аналізу динаміки та структури доходів бюджету громади; графічний метод – для представлення результатів дослідження в формі графічних рисунків; логічний та системний аналіз – для пошуку факторів, що чинять вплив на зростання доходів місцевого бюджету; метод економіко-математичного моделювання – для прогнозування доходів бюджету.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативно-правові акти України, статистичні та аналітичні дані фінансового управління Хмельницької міської ради, монографічна та періодична література, навчальні посібники та підручники, матеріали наукових та науково-практичних конференцій, періодичних видань, Інтернет-джерела.

Практична значущість отриманих результатів роботи полягає у тому, що запропоновані шляхи нарощування доходів місцевих бюджетів можуть бути використані органами місцевого самоврядування при розробці стратегічних документів з нарощування фінансової спроможності громади. Деякі із запропонованих рішень можуть бути використані не лише на місцевому, а й на загальнодержавному рівні для посилення фінансової спроможності місцевих бюджетів.

Апробація результатів дослідження. Окремі аспекти дослідження за темою магістерської роботи були висвітлені автором на II Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції здобувачів вищої освіти і учнівської молоді «Облік, оподаткування і контроль в управлінні» (м. Кропивницький, 24 листопада 2022 р.) [53], X Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми управління соціально-економічними системами» (м. Луцьк, 6 грудня 2024 р.) [56] та VI Міжнародній науково-практичній конференції «Стратегічні напрями соціально-економічного розвитку держави в умовах глобалізації» (м. Хмельницький, 16 січня 2025 р.) [55].

Структура роботи. Відповідно до мети та завдань дослідження магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, шести підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. В загальному робота містить 9 таблиць та 9 рисунків. Загальний обсяг магістерської роботи становить 57 сторінок. Робота містить список використаних джерел із 71 найменування.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВОГО БЮДЖЕТУ

1.1. Економічна сутність доходів місцевого бюджету

В умовах триваючої реформи бюджетної децентралізації та реформи адміністративно-територіального устрою, яка тривала з 2014 до 2020 року [33; 39; 50], роль доходів місцевих бюджетів набула надзвичайно важливого значення, адже органам місцевого самоврядування (далі ОМС) було значно розширено перелік власних та делегованих повноважень, фінансування яких відбувається за рахунок доходів громад [46]. Відповідно, для виконання закріплених за ОМС повноважень було розширено перелік та розміри зарахування доходів відповідних бюджетів, що змінює не лише роль бюджетів місцевого самоврядування в бюджетній системі, але й зумовлює необхідність перегляду їх змісту та сутності.

Розкриваючи сутність доходів місцевих бюджетів, важливо чітко визначити місце відповідних бюджетів в бюджетній системі України, та розглянути їхню класифікацію (рис. 1.1).

Рисунок 1.1 - Структура бюджетної системи України

Примітка. Складено автором на основі даних [6; 12; 19]

Із рис. 1.1 бачимо, що під місцевими бюджетами слід розуміти розгалужену мережу бюджетів різного рівня: бюджету АР Крим, обласних та районних бюджетів, а також бюджетів місцевого самоврядування, за кожним із яких Бюджетним кодексом України та законом України про Державний бюджет на відповідний рік закріплено певний перелік доходів, необхідних для виконання власних та делегованих повноважень [6; 38]. В свою чергу під бюджетами місцевого самоврядування слід розуміти бюджети територіальних громад, які виділяють: бюджети сільських (чисельність населення адміністративного центру – до 5 тисяч), селищних (чисельність населення адміністративного центру – не менш як 5 тисяч) та міських територіальних громад (чисельність населення адміністративного центру – не менш як 10 тисяч) [47]. Також виділяють бюджети районів у містах, однак, в контексті визначення сутності доходів місцевих бюджетів, виділення такої категорії не має змісту, адже такі бюджети є складовою зведених бюджетів громад, в межах яких утворені, та не мають прямої взаємодії із державним бюджетом. Цю тезу підтверджує стаття 68 Бюджетного кодексу України, відповідно до якої склад доходів та видатків бюджетів районів у містах визначається міською радою, у відповідності до повноважень, переданих районним у містах радам [6].

Щодо визначення сутності поняття «доходи місцевого бюджету» то в бюджетному законодавстві немає визначення саме цього поняття. Однак, пунктом 23 статті 2 Бюджетного кодексу України подано уніфіковане визначення доходів бюджетів усіх рівнів, відповідно до якого доходами бюджету є податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України (включаючи трансферти, плату за надання адміністративних послуг та власні надходження бюджетних установ) [6].

Статтею 63 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» також зазначено, що доходи місцевих бюджетів формуються за рахунок власних, визначених законом, джерел та закріплених у встановленому законом порядку загальнодержавних податків, зборів та інших обов'язкових платежів [46].

Однак бачимо, що при визначенні сутності доходів місцевих бюджетів в нормативних документах враховують лише джерела їх формування, що недостатньо повно розкриває сутність даного поняття, адже не враховує ані економічно природи місцевих бюджетів, ані їхнього призначення. Саме тому варто розглянути визначення даного поняття, наведені в наукових працях вітчизняних науковців.

Миськів Г.В. трактує доходи місцевих бюджетів як систему економічних відносин, яка пов'язана із формуванням, розподілом та використанням фінансових ресурсів регіонального рівня і використовується місцевими органами влади для забезпечення поточних і перспективних завдань розвитку регіону [25, с. 112].

На думку Горина В.П., Дем'янишина В.Г. та Кириленко О.П. саме доходи місцевих бюджетів становлять основу фінансів місцевого самоврядування. Вони зазначають, що за своїм змістом доходи бюджетів локального рівня формуються у процесі суспільного відтворення і мобілізуються органами місцевої влади як доходи відповідної адміністративно-територіальної одиниці [65, с. 236].

Гончар Г.П. вважає, що доходи місцевих бюджетів – це економічні відносини, які виникають у процесі формування фінансових ресурсів на регіональному рівні та призначені для реалізації функцій і завдань органів місцевого самоврядування [9];

Подібним також є трактування Волкової В.В., яка зазначає, що як економічна категорія доходи місцевих бюджетів відображають відносини щодо формування і використання на регіональному рівні фінансових ресурсів, призначених для реалізації функцій місцевих органів влади. Також, на думку Волкової В.В, формування доходів місцевих бюджетів відбувається за рахунок різних джерел, причому порядок їхнього формування залежно від джерела регулюється різними законодавчими актами, але суть формування цих різних джерел одна – податкові чи неподаткові надходження від підприємств усіх форм власності та від населення, які об'єднуються у фінансові ресурси і зосереджуються в місцевому бюджеті [8, с. 31]. Однак, таке визначення має певні

неточності, адже формування доходів місцевих бюджетів відбувається також за рахунок трансфертів із державного бюджету, коштів від міжнародних партнерів, та інших джерел, не пов'язаних із підприємствами та населенням громади.

Дещо іншим є підхід Боковиної Є.О, яка пропонує трактувати доходи місцевого бюджету як вид надходжень місцевого бюджету, який включає податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння платежів за якими передбачено законодавством України [3, с. 35]. Таке визначення має законодавче обґрунтування, адже відповідно до підпункту 37 статті 2 Бюджетного кодексу України доходи бюджету є частиною більш широкої економічної категорії – надходжень бюджету, яка окрім доходів бюджету включає також повернення кредитів, кошти від муніципальних запозичень, повернення коштів з депозитів, та надходження від продажу цінних паперів [6]. Цю тезу також підтверджує розділ 1 Порядку казначейського обслуговування доходів та інших надходжень державного бюджету, в якому зазначено, що даний порядок визначає процедури казначейського обслуговування доходів та інших надходжень державного бюджету [40].

Ситник Н.С. зазначає, що формування доходів місцевих бюджетів відбувається за рахунок надходжень від сплати фізичними і юридичними особами податків, зборів та інших обов'язкових платежів, та надходжень з інших джерел, встановлених законодавством України [64, с. 160].

Надзвичайно глибоким є дослідження Письменного В.В., який дослідив сутність доходів місцевих бюджетів за різними ознаками. В своїх дослідженнях науковець пропонує наступні визначення:

- за сутністю доходи місцевих бюджетів є економічними відносинами, які пов'язані із розподілом та перерозподілом ВВП задля формування централізованих фондів грошових коштів місцевої влади;
- за формою доходи місцевих бюджетів є сукупністю окремих видів податкових та неподаткових надходжень та міжбюджетних трансфертів;

- за правовою ознакою під доходами місцевих бюджетів слід розуміти складову нормативного документа, прийнятого місцевою радою, який підлягає обов'язковому виконанню на відповідній території;
- за призначенням доходи місцевого бюджету - це ресурси, необхідні для забезпечення місцевої влади легітимними, достатніми та стабільними фінансовими ресурсами, необхідними для виконання нею покладених на неї функцій та завдань [28].

Досить ґрунтовним є визначення Семенченко С.А., який вважає, що під доходами місцевих бюджетів варто розуміти частину публічних грошових коштів, яка відповідно до норм Бюджетного кодексу України, закону про Державний бюджет України на відповідний рік та рішень місцевих рад на безповоротній основі зараховується до місцевих бюджетів різних рівнів для задоволення потреб населення відповідної територіальної громади. Також автор зауважує на необхідності виокремлення «доходів» та «надходжень» місцевих бюджетів як окремих термінологічних понять, а складовими частинами бюджету вважати саме надходження та витрати, адже використання таких категорій дозволить охопити всі без винятку канали руху грошових коштів бюджетів [57].

Погоджуємося із визначенням, запропонованим Семенченко С.А., та вважаємо що воно досить повно розкриває сутність доходів місцевих бюджетів, повністю адаптоване під вітчизняне законодавство, та враховує призначення доходів місцевих бюджетів.

Визначення сутності доходів місцевих бюджетів пропонують і іноземні науковці, однак вони є недостатньо адаптованими до бюджетного та податкового законодавства України, та сформовані із урахуванням адміністративно-територіального устрою, податкового та бюджетного законодавства інших країн. Наприклад, статтею 167 Конституції Республіки Польща (адміністративно-територіальний устрій якої є подібний до України) передбачено, що доходами органів місцевого самоврядування є власні доходи та загальні дотації та цільові дотації з державного бюджету [68]. Відповідно до цього положення, Законом Республіки Польща «Про доходи місцевого

самоврядування» визначено склад доходів бюджетів гмін, повітів, міст на правах повітів та воєводств, який значно відрізняється від складу доходів адміністративно-територіальних одиниць України [70]. Саме тому більш доцільним є використання визначення, адаптованого до законодавства України.

Важливою для розуміння сутності доходів місцевих бюджетів є також їхня класифікація. В економічній літературі мають місце два основні підходи до класифікації доходів місцевих бюджетів, які мають законодавче обґрунтування (рис. 1.2).

Рисунок 1.2 - Класифікація доходів місцевих бюджетів

Примітка. Складено автором на основі даних [6; 11; 46]

Із рис. 1.2 бачимо, що відповідно до першого підходу всі доходи місцевих бюджетів можна класифікувати за п'ятьма видами: податкові та неподаткові доходи, доходи від операцій з капіталом, трансферти та цільові фонди. Існування перших чотирьох видів доходів передбачено статтею 9 Бюджетного кодексу України [6]. Однак, відповідно до пункту 1 статті 68 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» органам місцевого самоврядування надано право утворювати в складі спеціального фонду бюджету цільові фонди, склад доходів яких вони визначають самостійно, в межах чинного законодавства, та які обліковуються відповідно до Класифікації доходів бюджету як окрема категорія (код: 50110000) [31; 46].

Згідно із другим підходом, доходи місцевих бюджетів умовно можна класифікувати на власні та закріплені доходи, а також міжбюджетні трансфери.

Власними доходами місцевих бюджетів є надходження, формування яких відбувається внаслідок рішень, прийнятих органами місцевого самоврядування, та які зараховуються до відповідного бюджету у повному обсязі (місцеві податки, доходи від комунального майна та підприємств, штрафи, санкції, інші платежі). Закріпленими доходами є надходження до місцевих бюджетів від переданих на стабільній основі за визначеною для всіх місцевих бюджетів часткою (деякі загальнодержавні податки та збори, та інші обов'язкові платежі). Відповідно до пункту 4 статті 61 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» саме власними та закріпленими доходами гарантується самостійність місцевих бюджетів, а також правом самостійно визначати напрямки використання бюджетних коштів. Окрім того, відповідно до пункту 1 статті 67 цього ж закону, держава фінансово та у повному обсязі підтримує здійснення ОМС повноважень органів виконавчої влади за рахунок закріплених доходів та трансфертів [46]. Передача офіційних трансфертів передбачена абзацом третім статті 142 Конституції України, відповідно до якої держава бере участь у формуванні доходів бюджетів місцевого самоврядування, та підтримує місцеве самоврядування фінансово [20].

Наявність обох підходів має як наукове, так і законодавче обґрунтування, однак, перший підхід застосовують для обліку доходів (в тому числі і в Класифікації доходів бюджету) [31], а використання другого підходу є доцільним при оцінюванні ефективності формування органами місцевого самоврядування доходів бюджету, а також в контексті оцінки самостійності місцевих бюджетів.

В ході вивчення сутності доходів місцевих бюджетів також було виявлено, що в бюджетному законодавстві немає визначення поняття «доходи бюджету територіальної громади», або «доходи бюджетів місцевого самоврядування», а в науковій літературі дане поняття за часту ототожнюють із більш загальним поняттям «доходи місцевих бюджетів». Однак, саме бюджети територіальних громад є найчисельнішою та системоутворюючою ланкою в структурі місцевих бюджетів, а обласні та районні бюджети, відповідно до статті 140 Конституції

України, та статті 1 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», необхідні для забезпечення спільних інтересів саме територіальних громад [46].

Недостатня вивченість сутності поняття доходів бюджетів територіальних громад значною мірою зумовлена відносною новизною даного поняття, адже перші об'єднані територіальні громади в Україні почали формуватися лише у 2015 році із прийняттям Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» №157-VIII від 05.02.2015 [39]. Розглянемо наявні в економічній літературі визначення даного поняття.

На думку Мельник В.М. під доходами територіальних громад слід розуміти економічні відносини з приводу формування дохідної бази об'єднаної територіальної громади як основи її податкоспроможності, зокрема власних доходів з метою фінансового вирівнювання та зростання фінансового потенціалу спроможних об'єднаних територіальних громад на стратегічному рівні планування їхнього розвитку [24]. Однак, таке визначення не в повній мірі відповідає бюджетному законодавству України, адже відповідно до статті 99 Бюджетного кодексу України податкоспроможність територіальної громади визначається лише із урахуванням надходжень від податку на доходи фізичних осіб, які до того ж є закріпленими доходами [6].

Кіровоградська обласна військова адміністрація дає наступне роз'яснення сутності даного поняття: доходами об'єднаних територіальних громад є власні, визначені законодавством, джерела та закріплені у встановленому порядку загальнодержавні податки, збори та інші обов'язкові платежі [14]. Однак, як вже було зазначено, окрім власних та закріплених доходів бюджету територіальних громад отримують з державного бюджету, та інших бюджетів вищого рівня міжбюджетні трансферти, які також є складовою доходів бюджетів територіальних громад.

Враховуючи недостатню вивченість сутності доходів бюджетів територіальних громад, на основі опрацьованого нормативно-правового забезпечення та досліджень сутності даного поняття, вважаємо доцільним запропонувати власне визначення: доходи бюджетів територіальних громад – це

вид надходжень бюджетів сільських, селищних та міських територіальних громад, отриманих за рахунок власних та закріплених доходів, а також міжбюджетних трансфертів, які необхідні для виконання власних та делегованих повноважень органами місцевого самоврядування, зарахування яких до відповідного бюджету регулюється Бюджетним кодексом України, законом про Державний бюджет України на відповідний рік, та рішеннями відповідних місцевих рад.

Таким чином, під доходами місцевих бюджетів варто розуміти частину публічних грошових коштів, яка відповідно до норм Бюджетного кодексу України, закону про Державний бюджет України на відповідний рік та рішень місцевих рад на безповоротній основі зараховується до місцевих бюджетів різних рівнів для задоволення потреб населення відповідної територіальної громади. Також, нами запропоновано визначення поняття доходів бюджетів територіальних громад, які є найчисельнішою та системоутворюючою ланкою в структурі місцевих бюджетів, адже обласні та районні бюджети покликані лише для підтримки бюджетів місцевого самоврядування. Під доходами бюджетів територіальних громад пропонуємо розуміти вид надходжень бюджетів сільських, селищних та міських територіальних громад, отримані за рахунок власних та закріплених доходів, а також міжбюджетних трансфертів, які необхідні для виконання власних та делегованих повноважень органами місцевого самоврядування, зарахування яких до відповідного бюджету регулюється Бюджетним кодексом України, законом про Державний бюджет України на відповідний рік, та рішеннями відповідних місцевих рад.

1.2. Методика формування доходів місцевого бюджету

Досліджуючи методику формування доходів місцевих бюджетів, варто відзначити, що вона включає в себе систему конкретних науково-обґрунтованих методів, інструментів та принципів, з урахуванням яких відбувається

формування доходів місцевих бюджетів, та які, на нашу думку, повинні мати відповідне нормативно-правове забезпечення.

Варто відзначити, що для кожного із видів місцевих бюджетів (обласного, районного або бюджету місцевого самоврядування) характерними є різні особливості, зумовлені відмінностями в складі доходів, та розмірах їх зарахування, передбачених Бюджетним кодексом України [6], що в свою чергу може зумовлювати певні відмінності в методиці їх формування.

Як вже зазначалося, відповідно до пункту 37 статті 2 Бюджетного кодексу України доходи місцевого бюджету є складовою більш широкої категорії – надходжень бюджету. Це пояснюється тим, що видатки місцевого бюджету за часту можуть перевищувати його доходи, і для балансування дохідної та видаткової частин бюджету (покриття дефіциту доходів) використовують інструменти фінансування бюджету. На основі даного тезису можемо виокремити методи формування надходжень та доходів місцевих бюджетів (рис. 1.3).

Рисунок 1.3 - Методи формування надходжень місцевих бюджетів

Примітка. Сформовано автором на основі матеріалів [62]

Бачимо, що окрім методів формування доходів місцевого бюджету, у випадку нестачі надходжень, отриманих за рахунок цих методів (дефіциту доходів), місцеві фінансові органи використовують методи фінансування бюджету (внутрішні та зовнішні запозичення, повернення коштів з депозитів, пред'явлення або продаж цінних паперів тощо). Щодо методів формування доходів, то серед них за характером надходжень доцільно виділяти податкові,

неподаткові та трансфертні методи. Щодо інструментів податкового методу, то це всі загальнодержавні податки та збори, а також пеня за їх не сплату, справляння яких передбачено Податковим кодексом України, та які відповідно до Бюджетного кодексу України зараховуються частково, або в повній мірі до відповідного місцевого бюджету (код 10000000) [29; 6]. Неподатковий метод передбачає використання усіх інструментів, які не мають характеру податків або трансфертів, та на які органи місцевого самоврядування мають безпосередній вплив (фактично це всі надходження за кодами класифікації доходів: 20000000; 30000000, 50000000). Щодо трансфертного методу, то він передбачає отримання місцевими бюджетами дотацій та субвенцій з державного та інших місцевих бюджетів, а також трансферти від інших держав та організацій (код: 40000000) [31].

Вивчаючи методіку формування місцевих бюджетів в Україні, варто також виокремити принципи, із урахуванням яких вони формуються. Основні принципи формування доходів місцевих бюджетів, як фінансової основи місцевого самоврядування, закладені в Європейській хартії місцевого самоврядування, яка ратифікована Україною ще у 1997 році [15]. Так, відповідно до статті 9 цієї хартії можемо виокремити наступні принципи формування доходів місцевих бюджетів:

- наявність власних доходів – органи місцевого самоврядування повинні мати право на власні адекватні фінансові ресурси, якими можуть вільно розпоряджатися, в межах повноважень, передбачених законодавством;
- достатність фінансових ресурсів – фінансові ресурси місцевого самоврядування повинні бути достатніми для виконання власних та делегованих повноважень;
- наявність системи бюджетного вирівнювання – для захисту громад від нерівномірного розподілу доходів місцевих бюджетів використовуються інструменти фінансового вирівнювання;

- диверсифікованість та гнучкість доходів – доходи місцевих бюджетів повинні бути диверсифікованими і зростати у відповідності до зростання видатків;
- наявність місцевих податків та зборів як джерела доходів – принаймні частина доходів місцевих бюджетів має бути сформована за рахунок місцевих податків та зборів, ставки яких органи місцевого самоврядування можуть встановлювати самостійно, в межах, встановлених законодавством;
- дотаційність – місцеві бюджети отримують дотації, які не повинні мати цільового призначення, та можуть бути використані органами місцевого самоврядування на основі власних рішень;
- доступ до ринку капіталу – органи місцевого самоврядування для цілей здійснення позик повинні мати доступ до ринку капіталу.

Варто зазначити, що всі з наведених принципів повністю імплементовані в бюджетне законодавство України, в тому числі і в принципи побудови бюджетної системи України, викладені в статті 7 Бюджетного кодексу України [6].

Відповідно до статті 13 Бюджетного кодексу України, місцеві бюджети усіх рівнів можуть формуватися із поділом на загальний та спеціальний фонди. Пунктом 7 статті 13 Бюджетного кодексу України дозволено в окремих випадках здійснювати передачу коштів між загальним та спеціальним фондом місцевих бюджетів [6]. Тут варто також зазначити, що на період дії воєнного стану з метою підвищення гнучкості місцевих бюджетів дозволено передачу коштів із спеціального фонду місцевого бюджету до загального [32; 36].

Загальний фонд бюджету включає доходи бюджету, що не призначені на конкретну мету, і є загальними ресурсами бюджету. Склад доходів загального фонду кожного з рівнів місцевих бюджетів є різним, та визначається Бюджетним кодексом України: статтею 64 для бюджетів територіальних громад, статтею 64¹ для районних бюджетів, та статтею 66 для АР Крим та обласних бюджетів [6].

Розглянемо більш детально статті та нормативи зарахування доходів до загального фонду на прикладі бюджетів територіальних громад (додаток А).

Із додатка А бачимо, що зарахування доходів до загального фонду бюджетів територіальних громад відбувається за чітко визначеними джерелами, та в розмірах, передбачених Бюджетним кодексом України (решта надходжень зараховується до бюджетів інших рівнів). Розміри зарахування доходів до загального фонду бюджетів територіальних громад можуть корегуватися законом про Державний бюджет України на відповідний рік (наприклад: із початку 2022 року до бюджетів територіальних громад зараховується 64% ПДФО, замість 60%, передбачених Бюджетним кодексом України). Місцеві податки та збори, та деякі інші податки та платежі, зараховуються до бюджетів територіальних громад в повному обсязі. Також органи місцевого самоврядування мають право вилучати частину чистого прибутку комунальних унітарних підприємств. Нормативи вилучення чистого прибутку таких підприємств встановлюються відповідними рішеннями місцевих рад.

Щодо доходів спеціального фонду місцевих бюджетів, то вони формуються за рахунок надходжень, що мають цільове призначення (тобто кошти, які розвивають громаду, а не витрачаються на «проїдання» (наприклад капітальні видатки, погашення місцевого боргу тощо)). Перелік надходжень до спеціального фонду усіх місцевих бюджетів передбачений статтею 69¹ Бюджетного кодексу України. Відповідно до цієї статті спеціальний фонд місцевих бюджетів формується за рахунок надходжень бюджету розвитку та інших надходжень, передбачених для бюджету відповідного рівня. В свою чергу, склад доходів та витрат бюджету розвитку передбачений статтею 71 Бюджетного кодексу України [6].

Розглянемо більш детально статті надходжень та нормативи їх зарахування до спеціального фонду на прикладі бюджетів територіальних громад (додаток Б).

Із додатка Б бачимо, що за спеціальним фондом бюджетів територіальних громад закріплено значний перелік доходів, частина яких спрямовується до бюджету розвитку, який утворюється в складі спеціального фонду. Також, відповідно до статті 68 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» органи місцевого самоврядування мають право утворювати в складі

спеціального фонду бюджету цільові фонди, склад доходів яких визначають самостійно, відповідно до рішення про утворення такого цільового фонду [46].

Місцеві фінансові органи щорічно складають розпис доходів відповідного місцевого бюджету в розрізі доходів загального та спеціального фонду, який є складовою частиною проєкту відповідного місцевого бюджету. Відповідно, місцеві бюджети затверджуються місцевими радами в терміни, встановлені рішенням про затвердження бюджетного календаря, із урахуванням вимог бюджетного законодавства (додаток В).

Отже, методика формування доходів місцевих бюджетів включає в себе низку взаємопов'язаних методів, інструментів та принципів, які повинні мати законодавче підґрунтя. Формування доходів місцевих бюджетів відбувається за рахунок податкових, неподаткових та трансфертних методів, для кожного з яких характерним є певний перелік інструментів. Окрім того, формування доходів місцевих бюджетів України відбувається із урахуванням принципів, закладених Європейською хартією місцевого самоврядування. Доходи місцевих бюджетів формуються з поділом на загальний та спеціальний фонд (у складі якого бюджет розвитку), склад доходів та витрат яких передбачений Бюджетним кодексом України, та може корегуватися законом про державний бюджет України на відповідний рік.

РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ БЮДЖЕТУ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ МІСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

2.1. Аналіз доходів місцевого бюджету за джерелами їх формування

Хмельницька міська територіальна громада утворена 12 червня 2020 року відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України «Про визначення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад Хмельницької області», що стало продовженням реформи бюджетної децентралізації [33]. В результаті реформи було утворено нову громаду, до складу якої увійшло м. Хмельницький, яке є її адміністративним центром, та 24 села, які поділені на 6 старостинських округів [51; 46]. Відповідно відбулося об'єднання бюджетів, в наслідок чого утворено бюджет Хмельницької міської територіальної громади (код: 2256400000), до якого зараховуються усі доходи громади, передбачені Бюджетним кодексом України та законом України «Про Державний бюджет України на відповідний рік» [6; 12; 38].

Протягом останніх п'яти років на формування доходів бюджету громади (та бюджету м. Хмельницький до 2021 року) впливала значна кількість факторів, основні із яких пов'язані із наслідками пандемії коронавірусу, а також початком повномасштабної війни на території України. Наразі саме фактори, пов'язані із війною, чинять найбільший вплив на наповнення бюджету громади. Варто також зазначити, що за рахунок бюджету громади здійснюється фінансування не лише безпосереднього функціонування громади, а й здійснюється фінансова підтримки Сил оборони України, підтримка громад та громадян, що постраждали від бойових дій тощо. Саме ці фактори зумовлюють необхідність аналізу процесу формування доходів громади, та пошуку шляхів нарощення дохідної частини бюджету.

Аналізуючи формування доходів бюджету громади, варто розглянути не лише фактичне виконання доходів, але й їх відхилення від планового показника, адже це говорить про ефективність планування бюджету громади, та впливає на

збалансованість дохідної та видаткової частини бюджету. Оскільки формування доходів бюджету громади відбувається із поділом на загальний фонд, та спеціальний фонд, у складі якого формують бюджет розвитку, розглянемо як виконувалися доходи Хмельницької МТГ у розрізі цих фондів, та проаналізуємо відхилення фактичних доходів, від планових (табл. 2.1).

Таблиця 2.1 Виконання доходів бюджету Хмельницької МТГ (м. Хмельницького) у 2019-2023 рр.

Показники		Роки				
		2019 ²	2020 ²	2021 ³	2022 ³	2023 ³
Загальний фонд	План, млн грн	3007,2	2474,8	3229,7	3685,9	4677,9
	Факт, млн грн	2967,6	2508,7	3282,5	4255,0	4696,2
	Виконання, у %	98,7	101,4	101,6	115,4	100,4
	Частка, у %	94,2	94,4	86,4	96,6	94,7
Спеціальний фонд:	План, млн грн	176,0	208,6	508,0	136,2	238,4
	Факт, млн грн	181,8	149,7	514,9	150,2	264,2
	Виконання, у %	103,3	71,8	101,4	110,3	110,8
	Частка, у %	5,8	5,6	13,6	3,4	5,3
- у тому числі бюджет розвитку	План, млн грн	30,9	42,8	30,9	14,8	34,5
	Факт, млн грн	35,4	43,0	34,2	26,9	54,1
	Виконання, у %	114,6	100,4	110,6	181,7	156,7
	Частка, у %	1,1	1,6	0,9	0,6	1,1
Усього доходів	План, млн грн	3183,2	2683,4	3737,7	3822,1	4916,3
	Факт, млн грн	3149,4	2658,5	3797,4	4405,2	4960,5
	Виконання, у %	98,9	99,1	101,6	115,3	100,9

Примітки:

1. Сформовано автором на основі даних [4; 5].
2. Дані 2019-2020 рр. – доходи бюджету м. Хмельницького.
3. Дані 2021-2023 рр. – доходи бюджету Хмельницької МТГ.

Із даних, наведених в таблиці 2.1 бачимо, що у 2019-2020 роках спостерігалось незначне недовиконання доходів бюджету, а саме у 2019 до бюджету м. Хмельницького надійшло 98,9% від запланованих доходів, а у 2020 році цей показник становив 99,1%. У 2021-2023 спостерігалось перевиконання дохідної частини бюджету громади, а саме 101,6% від планового показника у 2021 році, та рекордні 115,3% у 2022 році, що значною мірою зумовлено збільшенням частки надходжень ПДФО до бюджетів територіальних громад із 60% до 64%, а також значним зростанням розміру грошового забезпечення військовослужбовців. Із 1 жовтня 2023 року ПДФО з грошового забезпечення військовослужбовців, поліцейський (та інші доходи за кодом 11010200)

зараховувалось до спецфонду держбюджету. Як наслідок, бачимо виконання у 2023 році доходів бюджету громади на рівні 100,9% у порівнянні із плановим показником. Також бачимо, що в середньому понад 93% доходів бюджету зараховувалися до загального фонду бюджету, тобто це ті кошти, які в подальшому витрачаються на забезпечення поточного функціонування громади. До спецфонду зараховувалися в середньому понад 6% доходів, які в подальшому будуть витрачені на капітальне будівництво, реконструкції, та інші заходи з розвитку громади. Щодо бюджету розвитку, який є складовою спеціального фонду бюджету, кошти якого спрямовуються на реалізацію програм соціально-економічного розвитку, то його частка в загальній структурі доходів залишалася відносно незначною, та не перевищувала 1,6% від доходів, однак у всі періоди відбувалося перевиконання даного фонду.

Розглянемо також динаміку обсягів доходів бюджету громади в розрізі джерел надходження, передбачений статтею 9 БКУ [5] та частиною першою статті 68 ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні» [46] (табл. 2.2).

Таблиця 2.2. Динаміка обсягів доходів бюджету Хмельницької МТГ в розрізі джерел надходження у 2019-2023 рр.

Показники	Роки					Приріст, р./р.			
	2019 ²	2020 ²	2021 ³	2022 ³	2023 ³	2020/ 2019	2020/ 2019	2022/ 2021	2023/ 2022
Податкові надходження	1 746,9	1 886,7	2 366,9	3 507,5	3 795,4	8,0	25,5	48,2	8,2
Неподаткові надходження	230,0	169,4	213,4	201,3	325,0	-26,3	26,0	-5,7	61,5
Доходи від операцій з капіталом	16,5	26,9	29,6	22,2	48,5	63,0	10,0	-25,0	118,5
Офіційні трансферти	1 151,4	571,6	1 178,9	669,5	784,4	-50,4	106,2	-43,2	17,2
Цільові фонди	4,4	3,6	8,3	4,5	6,9	-18,2	130,6	-45,8	53,3
Всього доходів	3 149,2	2 658,2	3 797,1	4 405,0	4 960,2	-15,6	42,8	16,0	12,6

Примітки:

1. Сформовано автором на основі даних [4; 5].
2. Дані 2019-2020 рр. – доходи бюджету м. Хмельницького.
3. Дані 2021-2023 рр. – доходи бюджету Хмельницької МТГ.

Дані, наведені в таблиці 2.2 свідчать про те, що у 2020 році доходи бюджету м. Хмельницького скоротилися на 15,6%, що зумовлено більшою мірою негативним впливом пандемії коронавірусу. У 2021 році доходи громади зросли на 42,8%, що пояснюється утворенням громади (об'єднанням бюджету міста та бюджетів іще 24 сіл), та відновленням економіки після пандемії. У 2022 році, попри початок повномасштабної війни на території держави, доходи громади зросли на 16,0%, що значною мірою зумовлено зростанням саме податкових надходжень, адже їх приріст у 2022 році становив рекордні 48,2% у порівнянні із попереднім роком, в той час як доходи від інших джерел скоротилися. У 2023 році доходи бюджету зросли іще на 12,6% у порівнянні із минулим роком, та становили рекордні 4960,2 млн грн, що зумовлено приростом доходів за усіма джерелами. Приріст податкових доходів у 2023 сповільнився до 8,2%, що, як вже зазначалось, значною мірою зумовлено переспрямуванням з 1 жовтня 2023 року так званого «військового» ПДФО до спецфонду держбюджету.

Для детальнішого розуміння впливу кожного із джерел доходів на загальні доходи бюджету, розглянемо структуру доходів Хмельницької МТГ у 2019-2021 рр. (рис. 2.1).

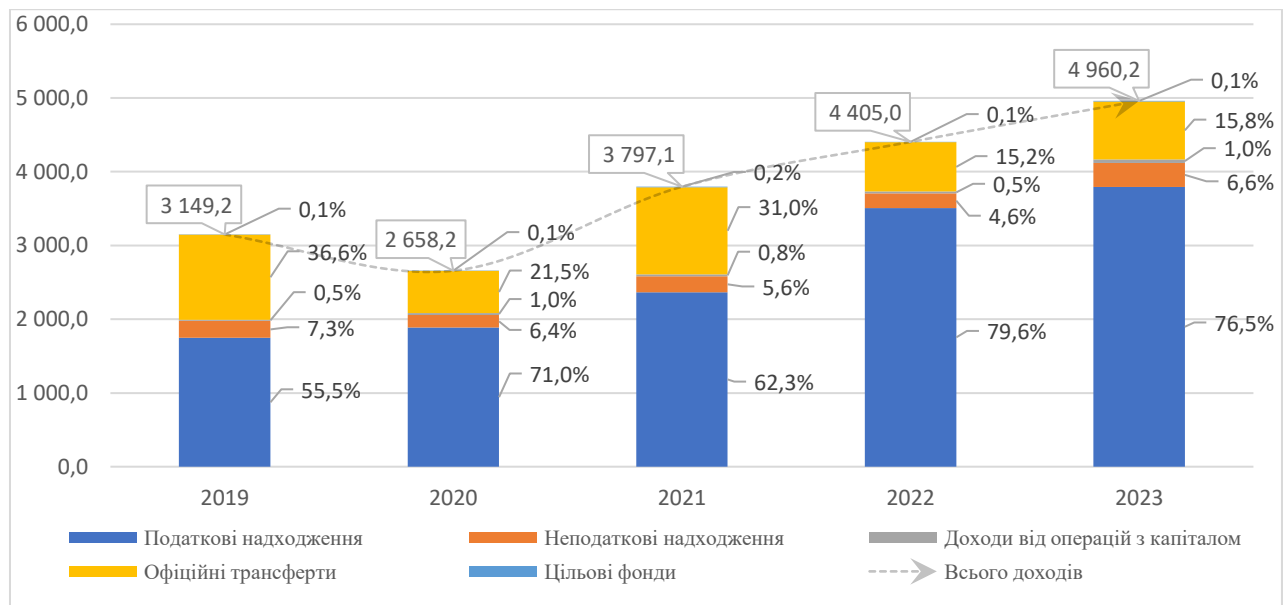

Рисунок 2.1 - Структура доходів бюджету Хмельницької МТГ у 2019-2023 рр.

Примітки:

1. Побудовано автором на основі даних [4; 5].
2. Дані 2019-2020 рр. – доходи бюджету м. Хмельницького.
3. Дані 2021-2023 рр. – доходи бюджету Хмельницької МТГ.

Із рисунка 2.1 бачимо, що у всі періоди саме податкові доходи становили найбільшу частину доходів громади, а саме 55,5% у 2019 році та 71,0% у 2020 році. У 2021 році даний показник становив 62,3%, а у 2022 році зріс до рекордних 79,6%. У 2023 році цей показник становив 76,5%, однак враховуючи нестабільність бюджетного та податкового законодавства в умовах війни, така залежність від даного виду доходів несе певні ризики низької прогнозованості бюджету. Також бачимо зниження частки міжбюджетних трансфертів в структурі бюджету, а саме із 36,6% у 2019 році, до 21,5% у 2020 році. У 2021 році цей показник становив 31% від доходів громади, однак скоротився до 15,2% у 2022 році, та 15,8% у 2023 році, що свідчить про зростання самостійності громади. Частка неподаткових доходів громади не мала постійної тенденції, та становила в середньому за аналізований період близько 6%. Частка доходів від операцій з капіталом (доходи від відчуження майна, що перебуває в комунальній власності, та продажу землі) в загальній структурі доходів були незначними, та не перевищували 1% від загальних доходів бюджету громади. Також, відповідно до статті 68 ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні» [46], в складі бюджету громади утворено цільовий фонд, за яким відповідно до рішення Хмельницької міської ради закріплено перелік доходів [52]. Частка доходів даного фонду в загальній структурі доходів була незначною, та не перевищувала 0,2% протягом аналізованого періоду.

Як вже зазначалось, відповідно до частини 9 статті 20 Бюджетного кодексу України місцеві фінансові органи здійснюють середньострокове планування місцевих бюджетів (на плановий та наступні за плановим два бюджетні періоди) [6]. Фінансовим управлінням Хмельницької міської ради середньостроковий прогноз бюджету громади складався лише один раз за допомогою програмного комплексу АІС «Місцеві бюджети» (у складі якого система «Система Logica») у 2021 році на 2022-2024 рр. (на період дії воєнного стану середньострокове планування не здійснюється). Відповідно, на основі даного прогнозу можемо порівняти прогнозні значення доходів бюджету громади із фактичними показниками (рис. 2.2).

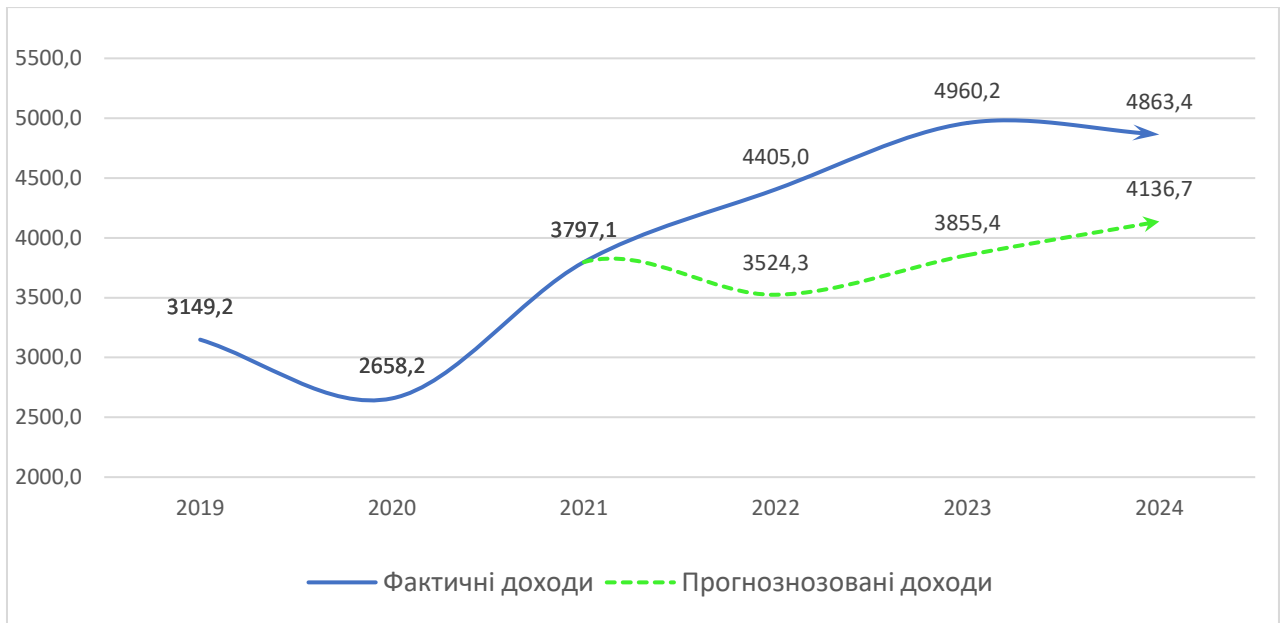

Рисунок 2.1 - Порівняння фактичних та прогнозованих доходів Хмельницької МТГ у 2019-2024 рр.

Примітки:

1. Сформовано автором на основі даних [4; 5; 48].
2. Дані 2019-2020 рр. – доходи бюджету м. Хмельницького.
3. Дані 2021-2023 рр. – доходи бюджету Хмельницької МТГ.
4. Дані 2024 р. – відповідно до рішення про внесення змін до бюджету громади від 11.12.2024 [42].

Із даних, наведених на рисунку 2.2 бачимо, що незважаючи на те, що прогноз доходів бюджету складався до повномасштабного вторгнення, і фактори, пов'язані із війною не закладений в розрахунки, фактичні доходи громади значно перевищують прогнозні значення, а саме на 25% у 2022 році, на 28,6% у 2023 році, та 17,6% у 2024 році. Однак, даному явищу сприяла низка факторів, пов'язаних із змінами у податковому та бюджетному законодавстві, зростання чисельності військовослужбовців Збройних сил України, та розмірів їхнього забезпечення, працевлаштування на території громади значної кількості ВПО, та інші фактори, які сприяли наповненню бюджету громади.

Окрім того, варто також варто оцінити достатність доходної частини бюджету громади для покриття її видатків, адже це свідчить про збалансованість бюджету, та про необхідність пошуку нових резервів нарощування доходів громади (рис. 2.3).

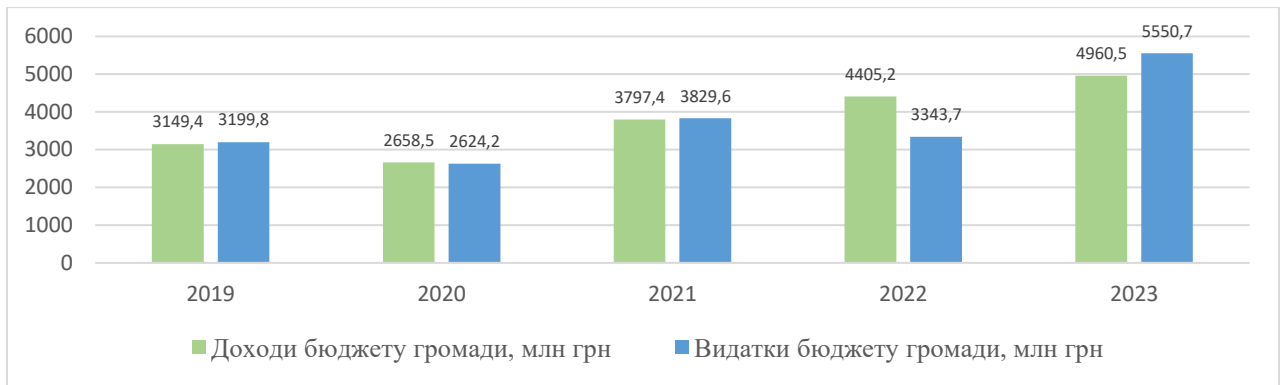

Рисунок 2.3 - Порівняння дохідної та видаткової частин бюджету Хмельницької МТГ у 2019-2023 рр.

Примітки:

1. Сформовано автором на основі даних [4; 5].
2. Дані 2019-2020 рр. – доходи та видатки бюджету м. Хмельницького.
3. Дані 2021-2023 рр. – доходи та видатки бюджету Хмельницької МТГ.

Із даних, наведених на рисунку 2.3 бачимо, що видатки бюджету громади перевищували її доходи у всі періоди, окрім 2022 року, що зумовлено обмеженнями здійснення певних видатків в умовах воєнного стану, а залишки коштів залишилися на рахунках громади в ДКСУ. У 2023 році бачимо рекордний дефіцит доходів розміром у 590,2 млн грн, покритий за рахунок залишків коштів минулих періодів на рахунках в ДКСУ, та інших джерел фінансування бюджету. Окрім того, бюджет громади на 2024 рік було затверджено із дефіцитом (що можливо при врахуванні вимог частини першої статті 14 БКУ) [6; 35]. Саме це зумовлює необхідність більш детального аналізу кожного із видів доходів бюджету, та пошуку джерел їх нарощення.

До бюджету Хмельницької міської територіальної громади відповідно до статей 64 та 64¹ Бюджетного кодексу України зараховується частина загальнодержавних податків, та в повному обсязі зараховуються місцеві податки та збори (табл. 1.1; табл. 1.2) [6]. На ставки загальнодержавних податків громада не впливає, адже їх ставки чітко визначені Податковим кодексом України [29]. Однак, відповідно до статті 69 ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні», органи місцевого самоврядування самостійно встановлюють місцеві податки і збори у межах граничних розмірів, передбачених Податковим кодексом України [46; 37]. Обов'язковими для встановлення міською радою є єдиний податок та

податок на майно. Відповідно, місцеві податки на території громади встановлені відповідно до рішення «Про встановлення місцевих податків і зборів на території Хмельницької міської територіальної громади» [37].

Саме податкові доходи чинять найбільший вплив на формування доходної частини бюджету громади, адже саме вони становлять найбільшу питому вагу в структурі її доходів. Розглянемо детальніше, як змінювалася динаміка та структура податкових доходів громади, та спробуємо виокремити основні фактори, які чинили вплив на зміну цих показників (додаток Г).

Із даних, наведених в додатку Г бачимо, що податкові доходи громади протягом аналізованого періоду мали постійну тенденцію до зростання. Найбільшим такий приріст був у 2021 році у порівнянні із 2020 роком – на 25,5%, що зумовлено відновленням економіки після пандемії коронавірусу, та у 2022 році у порівнянні із попереднім роком – на рекордні 48,2%, що зумовлено змінами у законодавстві в умовах воєнного тану, та іншими факторами. Питома вага загальнодержавних податків у структурі податкових доходів громади зросла із 72,2% у 2019 році до рекордних 80,5% у 2022 році, та скоротилася із вилученням «військового» ПДФО до 77,9%. Відповідно частка місцевих податків у структурі доходів громади скорочувалася із 27,8% у 2019 році до 19,5% у 2022 році, та зросла до 22,1% у 2023 році. Однак, варто відзначити, що в абсолютному вираженні доходи від місцевих податків і зборів протягом аналізованого періоду постійно зростали, та досягнули у 2023 році рекордних 840,4 млн грн.

Найбільшою в структурі податкових доходів є частка ПДФО, яка зросла у 2022 році до рекордних 74,5% усіх податкових доходів громади. Як вже зазначалося, таке явище зумовлене більшою мірою зростанням обсягів «військового» ПДФО, а також зарахуванням додаткових 4% доходів від ПДФО до місцевих бюджетів (додатково до 60%, передбачених БКУ). Із 1 жовтня 2023 року всі доходи від «військового» ПДФО зараховуються до спецфонду держбюджету, що помітно вплинуло на частку ПДФО в податкових доходах громади, яка скоротилася до 77,9%. Відповідно, частка «військового» ПДФО у

структурі податкових доходів громади зросла до рекордних 32,9% у 2022 році, у порівнянні із 3,4% у 2021 році. У 2023 році цей показник знизився до 24,4%, що зумовлено передачею протягом трьох останніх місяців року даного виду доходу до держбюджету. Зростання обсягів доходів від ПДФО зумовлено і іншими факторами: підвищенням мінімальної заробітної плати (із 6500 грн до 6700 грн від 01.10.2022), а також працевлаштуванням на території громади значної кількості внутрішньо переміщених осіб тощо.

Відповідно до статті 64 БКУ до бюджету громади у повному обсязі зараховується податок на прибуток підприємств та фінансових установ комунальної власності [6]. У 2019 році до бюджету громади надійшло 1,65 млн грн податку на прибуток, сплаченого 26 комунальними підприємствами громади. У 2020 році кількість прибуткових комунальних установ скоротилася до 24, які сумарно сплатили 1,64 млн грн податку на прибуток. У 2021 році кількість прибуткових комунальних підприємств знову скоротилася – до 19, які загалом сплатили 1,4 млн грн податку на прибуток. У 2022 році, попри початок повномасштабної війни, кількість прибуткових комунальних підприємств в громаді зросла до 25, а обсяги сплаченого податку на прибуток зросли до рекордних 5,93 млн грн, що більш як в 4 рази більше ніж у минулому році. Однак таке зростання у 2022 році значною мірою зумовлено отриманням МКП «Хмельницьктеплокомуненерго» субвенції з держбюджету, яке, як наслідок, сплатило 3,1 млн грн податку на прибуток. У 2023 році прибутковими залишилася найменша за аналізований період кількість комунальних підприємств – 17, які сумарно сплатили до бюджету громади 2,47 млн грн податку на прибуток. Однак, у 2023 році відбулося повернення переплати податку на прибуток, сплаченої МКП «Хмельницьктеплокомуненерго», яка склалася в попередніх роках. Як наслідок, сума сплаченого податку на прибуток, яка надійшла до бюджету громади мала від’ємне значення, а саме -1,13 млн грн. Попри це бачимо, що частка податку на прибуток підприємств комунальної власності має незначну питому вагу в структурі податкових доходів, та у жодному із періодів не перевищувала 0,1%.

Вагомою в структурі податкових доходів бюджету значною також є частка надходжень від акцизного податку. У 2019 році доходи від акцизного податку становили 8,2%, у 2020 році – 8,1%, у 2021 - 7,6%, а у 2022 році скоротився до 5,8%, що пов'язано із встановленням з 15 березня до 17 вересня 2022 року ставки акцизу на пальне 0%. У 2023 році доходи від акцизного податку становили рекордні 9,5% податкових доходів громади. У абсолютному вираженні доходи від акцизного податку постійно зростали. В структурі доходів від даного податку основну частину становили доходи від реалізації тютюнових виробів та алкогольних напоїв, частка яких зросла із 54,3% у 2019 році до 74,2% у 2023 році. Доходи від акцизного податку з реалізації пального виокремлюють в структурі доходів бюджету громади, адже він зараховується до нього не в повному обсязі, а лише 13,44%.

Частка інших загальнодержавних податків в структурі доходів громади є незначною. Окрім того, бачимо надходження від деяких податків та зборів, справляння яких не здійснюється. Таке явище зумовлене судовим стягненням заборгованості по деяких видах податків.

Щодо місцевих податків та зборів, то варто детальніше розглянути структуру доходів даного виду (рис. 2.4).

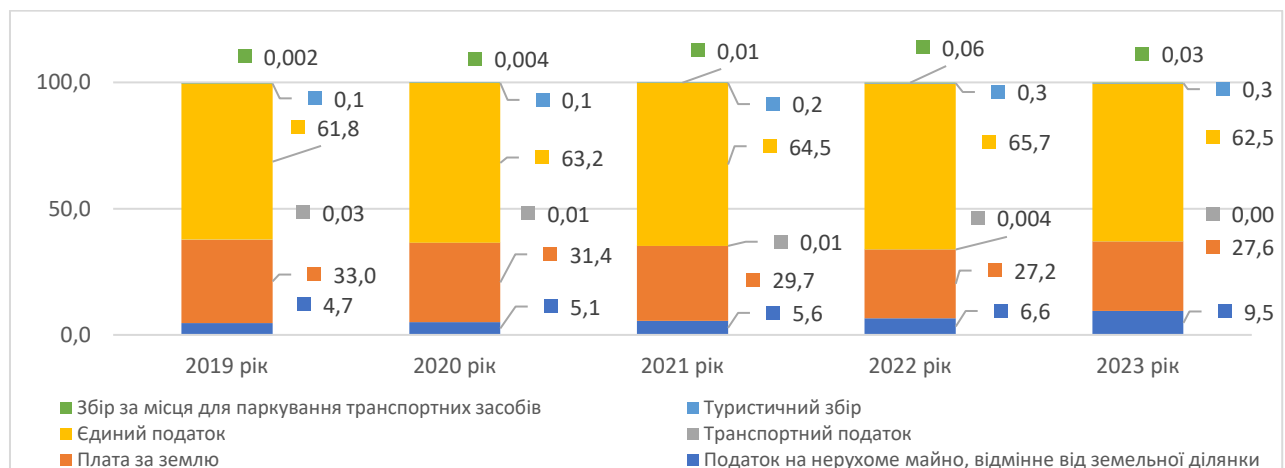

Рисунок 2.4 - Структура доходів бюджету Хмельницької МТГ від надходжень місцевих податків та зборів у 2019-2023 рр.

Примітки:

1. Сформовано автором на основі даних [4; 5].
2. Дані 2019-2020 рр. – доходи бюджету м. Хмельницького.
3. Дані 2021-2023 рр. – доходи бюджету Хмельницької МТГ.

Дані, наведені на рисунку 2.4 свідчать про те, що найбільшими за обсягами у структурі доходів бюджету від місцевих податків є доходи від сплати єдиного податку, частка якого коливалася протягом аналізованого періоду від 61% до 66%. Із таблиці 2.3 також бачимо, що абсолютні обсяги доходів від даного податку постійно зростають, незважаючи на те, що з 15.03.2022 по 01.08.2023 році платники єдиного податку 1 та 2 груп мали право не сплачувати даний податок, а платники 3 групи оподатковувалися за спеціальною ставкою 2% від обороту. Загалом доходи від даного виду податку є вагомим джерелом податкових доходів громади, адже його частка їх структурі у 2019-2021 рр. в середньому становила близько 17%, а у 2022 році цей показник знизився до 12,8%, що зумовлено різким зростанням обсягів доходів від деяких інших податків. У 2023 році частка єдиного податку в структурі податкових доходів становила 13,8%. Також варто зазначити, що із приєднанням до Хмельницької громади території 24 сіл, з'явилися надходження від єдиного податку з сільськогосподарських товаровиробників – платників 4 групи.

Значними в структурі доходів місцевих податків є також надходження від сплати плати за землю (у складі якої земельний податок та плата за орендна плата за землю), частка якого в середньому становила близько 30%. А загальній структурі податкових доходів громади частка даного податку скоротилася із 9,2% у 2019 році до 7,8% у 2021 році, а у 2022 році знизилася до 5,3%, що пов'язано із звільненням від сплати земельного податку та орендної плати за землю в березні - квітні 2022 року. У 2023 році даний показник зріс до 6,1%.

Щодо податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, то його частка в структурі доходів від місцевих податків та зборів постійно зростала, а саме із 4,7% у 2019 році, до рекордних 9,5% у 2023 році. Таке зростання частково зумовлене зростанням мінімальної заробітної плати, адже ставка даного податку вираховується саме відносно неї.

Серед доходів громади від місцевих податків також є доходи від транспортного податку, частка якого є незначною, та не перевищувала 0,03% від місцевих податків. Особливістю даного податку є те, що його ставка становить

25 тис грн за кожен транспортний засіб, який є об'єктом оподаткування. У 2019 році таких об'єктів оподаткування було 100 одиниць, у 2020 році – 70, у 2021 році – 49, у 2022 році – 44, а у 2023 році – 72. Відповідно розміри доходів від даного податку є пропорційними кількості транспортних засобів які оподатковуються. Із 2015 року розмір ставки даного податку не індексувався, та залишався незмінним, та становив 25 000 грн за кожен автомобіль вартістю понад 375 розмірів мінімальної заробітної платні (3 млн грн станом на 2024 рік). Однак, вартість автомобіля може перевищувати вказану вартість в рази, при чому ставка залишається сталою, що не зовсім відповідає сутності даного податку як «податку на розкіш».

У повному обсязі до бюджету громади також зараховується туристичний збір, який сплачується за кількість днів тимчасового розміщення у місцях проживання як відсоток від розміру мінімальної заробітної плати. Для внутрішнього та в'їзного туризму ставки збору на території громади є однаковими. Платниками збору є як юридичні особи, так і фізичні особи – підприємці. Частка доходів від даного збору у структурі доходів від місцевих податків та зборів є незначною, однак постійно зростає, а саме із 0,1% у 2019 році, до 0,3% у 2023 році. У абсолютному вираженні доходи від даного збору також зростали у всі періоди, окрім 2020 року, що зумовлено впливом пандемії коронавірусу. Найбільшими платниками даного збору станом на 2023 рік були: готель Потоцьких, ТОВ «Рейкарц хотел менеджмент» та готель «Енеїда».

Найменшою в структурі доходів від місцевих податків та зборів є частка доходів від збору за місця для паркування транспортних засобів, яка не перевищувала 0,06% від даного виду доходів. Однак, особливістю даного податку є зростання кількості об'єктів оподаткування, адже окрім зростання кількості місць для паркування транспортних засобів, від 28.07.2023 року об'єктом оподаткування даним збором є місця, відведені для паркування електросамокатів, кількість яких в громаді стрімко зростає [37].

Неподатковими надходженнями громади є надходження від власності та підприємницької діяльності, адміністративні збори та платежі, доходи від

некомерційної господарської діяльності, та інші неподаткові надходження громади, передбачені бюджетною класифікацією доходів бюджету, та які зараховуються до загального та спеціального фондів бюджету у відповідності із статтями 64, 64¹, та 71 Бюджетного кодексу України [6].

Аналізуючи формування неподаткових надходжень до бюджету Хмельницької МТГ, варто зазначити, що їх питома вага у загальній структурі доходів громади є незначною, у порівнянні із податковими доходами. Однак, на формування неподаткових доходів громада може впливати безпосередньо, що може розкрити значні резерви доходів бюджету, що особливо важливо в умовах війни. Проаналізуємо детальніше, як змінювалися обсяги та структура неподаткових надходжень до бюджету громади, та спробуємо з'ясувати, які фактори чинили вплив на їх формування (додаток Д).

Із даних, наведених в додатку Д бачимо, що загальні обсяги неподаткових доходів громади скорочувалися в період криз, у 2020 році – на 26,3%, що пов'язано із наслідками пандемії коронавірусу, а у 2022 році - 5,7%, що пов'язано із наслідками повномасштабного вторгнення. У 2023 році обсяг таких надходжень зріс на 61,5% у порівнянні із 2022 роком, до рекордних 325,5 млн. грн. Таке різке зростання значною мірою зумовлене купівлею на 500,0 млн грн військових облігацій терміном погашення 6 місяців, що принесло бюджету громади 32,5 млн. грн., що становило 10,0% від неподаткових надходжень громади. У 2022 році громада також скористалася інструментом військових облігацій, однак на меншу суму - 100 млн грн із терміном погашення 3 місяці, що принесло громаді 2,6 млн грн. До введення воєнного стану у 2022 році також відбулося розміщення тимчасово вільних коштів на депозиті у АТ «Ощадбанк», однак 24.02.2022 кошти достроково було повернуто до бюджету громади, а прибуток від такої операції становив всього 548,5 тис. грн. Саме це зумовило зменшення частки даного виду надходжень у 2022 році до найнижчого рівня за 5 років – 1,6%. Вагомою в структурі неподаткових надходжень є також частка надходжень від адміністративних штрафів та інших санкцій, основну масу яких

становили доходи від встановлення земельного сервіту (права обмеженого користування чужою земельною ділянкою).

Вагомою також була частка надходжень від надання адміністративних послуг (зокрема від Державної митної служби, регіонального сервісного центру МВС у Хмельницькій області та Державного земельного кадастру). Частка таких доходів зросла у 2022 році до рекордних 13,7%, що частково зумовлено зростанням на території ВПО, які отримували відповідні адміністративні послуги.

Частина чистого прибутку комунальних підприємств, яка відповідно до статті 64 Бюджетного кодексу України зараховується до загального фонду громади становила у 2022 році рекордні 2,8 млн грн, або ж 1,4% від неподаткових надходжень, а у 2023 році їх частка скоротилася до 0,9%, при тих же 2,8 млн грн вилученого прибутку, що зумовлено зростанням обсягів неподаткових доходів. Однак, частка таких надходжень в загальній структурі доходів громади є незначною. Варто зазначити, що норматив відрахування чистого прибутку комунальних підприємств, який підлягає зарахуванню до загального фонду бюджету громади встановлюється відповідним рішенням міської ради в розрізі кожного підприємства, та може відрізнятись, в залежності від матеріального стану кожного окремого підприємства (додаток Ж). Розподіл чистого прибутку, який залишається в розпорядженні комунальних підприємств також відбувається у відповідності до рішення міської ради, та може спрямовуватися до фонду розвитку виробництва, або до фонду матеріального заохочення (додаток З).

Основну масу всіх неподаткових доходів громади становили надходження бюджетних установ і організацій, частка яких в середньому становила понад 60%. У 2023 році у абсолютному вираженні таких доходів надійшло рекордні 198,3 млн грн, що значною мірою зумовлено отриманням грантів та іншої фінансової допомоги від іноземних партнерів (наприклад грант на реконструкцію ТЦ «Дитячий світ» - 36 млн грн).

Доходами громади від операцій з капіталом є доходи від продажу основних фондів та землі, яка знаходиться в комунальній власності. В структурі доходів

громади частка таких доходів протягом аналізованого періоду не перевищувала 0,2%. Однак, варто зазначити, що продаж основних фондів та землі може опосередковано сприяти зростанню податкових та інших доходів громади, адже вони можуть бути використані для ведення підприємницької діяльності. Окрім того, доходи від операцій з капіталом зараховуються до бюджету розвитку громади, тобто будуть втрачені безпосередньо на програми соціально-економічного розвитку громади.

Розглянемо детальніше, за рахунок яких саме операцій з капіталом громада отримує доходи, та які фактори чинять найбільший вплив на них (додаток Д).

Дані, наведені в додатку Д свідчать про те, що доходи громади від операцій капіталом у абсолютному вираженні зростали у всі періоди, окрім 2022 року, що зумовлено невизначеністю в умовах війни, яка вплинула на попит на майно комунальної власності. Однак, у 2023 році доходи від операцій з капіталом принесли громаді рекордні 48,5 млн грн. Основну масу доходів від операцій з капіталом становили надходження від продажу землі, розміри яких не мали постійної тенденції, однак у 2023 році становили рекордні 34,7 млн грн. У 2020 році надходження від продажу землі становили 99,9% усіх доходів від операцій з капіталом, що пояснюється тим, що у 2020 році не відбулося жодного аукціону з продажу приміщень комунальної власності міста. Відповідно динаміка доходів від продажу основного капіталу не мала постійної тенденції до зростання, адже у 2020 році таких операцій із продажу таких об'єктів майже не було. Однак, у 2021 році таких об'єктів було продано на 9,9 млн грн, а у 2023 році цей показник становив рекордні 13,9 млн грн.

Варто також зазначити, що на балансі громади знаходиться значна кількість об'єктів комунальної власності, яка не використовується, або використовується неефективно, та могла б стати об'єктом малої приватизації, що могло б принести до бюджету громади додаткові доходи, та сприяти веденню підприємницької в громаді (наприклад: Будинок молоді «Проскурів», кінотеатр «Мир», кінотеатр «Планета», МКП «Кінотеатр ім. Т.Г. Шевченка», приміщення Хмельницького музичного училища тощо).

З метою фінансового забезпечення розвитку міського господарства, соціальної сфери та інших потреб Хмельницької міської територіальної громади, відповідно до статті 13 Бюджетного кодексу України та статті 68 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» Хмельницькою міською радою у складі спеціального фонду бюджету ще у 2006 році було утворено цільовий фонд Хмельницької міської ради соціально-економічного та культурного розвитку міста (далі – цільовий фонд) [6; 46; 52].

До доходів даного цільового фонду належать:

- надходження від надлишків загальної житлової площі при приватизації державного житлового фонду;
- надходження коштів за користування місцями для розміщення зовнішньої реклами;
- надходження коштів від забудовників, які без відповідного дозволу здійснили роботи з будівництва, реконструкції, реставрації або капітального ремонту об'єкта містобудування;
- добровільні внески підприємств, організацій, установ та громадян на соціально-економічний та культурний розвиток громади;
- інші надходження, не заборонені законодавством [52].

За рахунок коштів з цього фонду фінансується проведення міських заходів, надання різного плану матеріальної допомоги фізичним та юридичним особам, здійснення житлового будівництва та реконструкцій, здійснення заходів з приватизації, відчуження чи здачі в оренду майна комунальної власності, та інші заходи, передбачені положенням.

Розглянемо детальніше, як змінювалась динаміка надходжень до даного цільового фонду Хмельницької МТГ (додаток І).

Дані, наведені в додатку І свідчать про те, що доходи цільового фонду громади зростали у всі періоди, окрім 2020 року, що зумовлено скороченням надходжень від розміщення зовнішньої реклами із початком пандемії коронавірусу. У 2020-2021 роках у структурі доходів цільового фонду надходження від розміщення реклами становили в середньому понад 99,5%. У

2022 році, із початком повномасштабної війни, доходи від даного джерела скоротилися на 66,2%, та становили 32,9% від загальних доходів. У 2023 році частка доходів даного виду зросла до 56,8%. Бачимо, що з 2022 року питома вага надходжень від зовнішньої реклами в структурі доходів цільового фонду скоротилася, що зумовлено появою нових джерел доходів, справляння яких передбачено змінами, внесеними в положення про цільовий фонд [52]. У 2022 році значною в структурі доходів була питома вага надходжень від участі замовників, а саме 53,2% від загальних доходів цільового фонду, а у 2023 році цей показник скоротився до 17,4%. Також, з 2022 року до цільового фонду надходили кошти, від забудовників, які здійснили незаконне будівництво, реконструкцію чи реставрацію, сплачені Управлінню архітектури та містобудування. Частка таких надходжень становила 13,9% у 2022 році, та 13,6% у 2023 році. У 2023 році до цільового фонду надійшли доходи від добровільних внесків підприємств, установ та організацій, питома вага яких становила 8%, а також відшкодування за знесення зелених насаджень, питома вага яких становила 4,1%.

Бачимо, що зміни, внесені до положення про цільовий фонд, які розширили перелік надходжень, сприяли зростанню доходів цільового фонду, обсяг яких у 2023 році становив рекордні 6,93 млн грн, що є позитивною тенденцією.

На основі проведеного аналізу формування доходів Хмельницької міської територіальної громади можемо чітко окреслити ряд факторів, які негативно впливають на цей процес, та мінімізація впливу яких може розкрити значні резерви зростання доходів громади. Основними серед таких факторів є:

- високий рівень тінізації економіки. У середньому по Україні за даними Міністерства економіки України до повномасштабної війни у 2021 році цей показник становив 23%. Даний показник в Хмельницькій МТГ може бути іншим, однак відповідні дослідження не проводились. Однією із причин зростання даного показника може стати політика мобілізації населення в умовах воєнного стану, з метою уникнення якої значна частина населення працює неофіційно, або не працює взагалі. Варто також зазначити, що частина роботодавців занижує

базу оподаткування ПДФО, виплачуючи частину зарплатні в «конверті». Також не вирішеним залишається питання тінізації доходу, отриманого за кордоном (в тому числі за рахунок операцій із криптовалютами, та від інших інвестиційних операцій). Ці, та інші фактори зумовлюють значне недоотримання громадою доходів від ПДФО, та інших податків;

- зниження кількості економічно активного населення в громаді. Причинами такого явища є значна міграція населення громади, природне старіння населення, а також вже згадана політика мобілізації, в наслідок якої значна частина населення мобілізована до лав Сил оборони України, та деяка частина, яка з метою уникнення мобілізації не є економічно активною;

- руйнування енергетичної інфраструктури. Дане явище впливає на ефективність суб'єктів господарювання, як юридичних осіб, так і фізичних осіб-підприємців. Дане явище зумовило, по перше зростання тарифів на електроенергію, по друге витрати на закупівлю та обслуговування генераторів електроенергії. Як наслідок, це впливає на розміри доходів бізнесу, заробітну плату працівників, а в деяких випадках доцільність ведення бізнесу загалом;

- низька прогнозованість бюджету громади в умовах війни. В першу чергу це зумовлено постійними змінами в податковому та бюджетному законодавстві. Такі зміни мали як позитивний вплив на доходи громади, зокрема при зарахуванні до місцевих бюджетів додаткових 4% доходів від ПДФО, так і негативний вплив, зокрема при вилученні з місцевих бюджетів «військового» ПДФО, що спричинило розбалансування бюджету, адже цей фактор не закладався в бюджет 2023 року. До того ж не лише вилучення «військового» ПДФО вплинуло на прогнозованість доходів громади, адже на загальнодержавному рівні також встановлювався нульовий акциз на пальне, можливість не сплачувати єдиний податок для ФОП 1 та 2 групи, звільнення від плати за землю та екологічного податку тощо. Також на прогнозованість бюджету впливає відсутність системних статистичних даних на місцевому рівні, в тому числі і щодо фактичного населення громади. Такі статистичні дані

використовуються для планування бюджету, та в тому числі для розрахунку офіційних трансфертів.

- неефективне управління певною частиною майна комунальної власності. Значна кількість об'єктів комунальної власності, яка може бути продана на аукціонах, або здана в довгострокову оренду, використовується неефективно, або не використовується взагалі;

- недостатня ефективність адміністрування місцевих податків та зборів. Варто зазначити, що ОМС не мають впливу на процес адміністрування місцевих податків та зборів, оскільки ці повноваження передані Державній податковій службі України. Однак ДПСУ не є зацікавленою в підвищенні ефективності справляння місцевих податків. Цьому також сприяє відсутність інформації про деяких платників, що пов'язано із неповнотою наповнення інформації Державного реєстру речових прав на нерухоме майно та Державного земельного кадастру. Однак, саме ОМС є найбільш зацікавленими у підвищенні ефективності справляння місцевих податків, та саме вони можуть найефективніше вести облік платників податків на місцях. Окрім того, необхідним є перегляд ставок деяких місцевих податків, та перегляд обмежень їх розміру, встановлених Податковим кодексом України [29];

- нестача кваліфікованих кадрів в органах місцевого самоврядування. В силу міграційних, мобілізаційних та деяких інших процесів, в ОМС відбувається відтік кадрів, що впливає на ефективність виконання повноважень, покладених на дані органи.

Окрім цих факторів, є ще деякі інші фактори, які негативно впливатимуть на формування доходів бюджету громади у наступних періодах:

- у 2025 році мінімальна заробітна плата залишатиметься на тому ж рівні (8000 грн), що вплине на темпи зростання доходів від податків, прив'язаних до заробітної платні;

- у 2025 році із бюджету громади заплановано вилучення реверсної дотації (розраховується по ПДФО на душу населення). За період дії воєнного стану у

2022-2024 рр. вилучення реверсної дотації не відбувалося, і вона залишалась у складі місцевих бюджетів;

- враховуючи «історичне» підвищення податків у 2024 році, яке не вплине позитивно на доходи громади, адже жоден із податків і зборів, ставка яких зросла, не зараховується до бюджету громади, не є доцільним підвищення будь яких інших податків, адже це може спричинити надмірне податкове навантаження. Тут також варто зазначити, що підвищення податків впливає саме на тих, хто і так їх сплачував, тому доцільною буде робота саме в контексті детінізації економіки;

- відсутність чіткої стратегії розвитку місцевих бюджетів, нарощування їх фінансової спроможності та автономії, яка б стала наступним етапом в реформі децентралізації. Національна стратегія доходів до 2030 року [26] лише частково розкриває питання нарощування фінансової спроможності місцевих бюджетів через покращення системи адміністрування місцевих податків та ПДФО, а Дорожня карта децентралізації [13] не є повноцінним стратегічним документом в контексті досягнення фінансової автономії місцевих бюджетів, хоча може бути використана за основу;

- на території держави все ще продовжується повномасштабна війна, яка створює нові ризики та невизначеність, як для бізнесу та населення, так і бюджету громади.

Таким чином, проведений аналіз доходів Хмельницької міської територіальної громади свідчить про те, що протягом аналізованого періоду доходи громади зростали у всі періоди, окрім 2020 року, що було зумовлено впливом пандемії на економіку громади. Із моменту створення Хмельницької МТГ доходи громади у всі періоди перевищували планові показники. Також доходи бюджету громади значно випереджають значення зпрогнозовані в рамках середньострокового бюджетного прогнозування. Однак, існує ряд факторів, які чинять негативний вплив на формування доходів громади, подолання яких потребує рішень, прийнятих як на місцевому, так і загальнодержавному рівнях. Окрім того, у 2023 році видатки бюджету громади значно перевищили його

дохідну частину, а бюджет на 2024 рік затверджено із дефіцитом доходів, що зумовлює потребу нагального пошуку резервів зростання доходів громади.

2.2. Оцінка ролі міжбюджетних трансфертів у формуванні доходів місцевого бюджету

Відповідно до розділу 3 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» держава зобов'язана фінансово підтримувати місцеве самоврядування, та бере участь у формуванні доходів місцевих бюджетів [46]. У випадках, коли доходи від закріплених за місцевими бюджетами загальнодержавних податків та зборів перевищують мінімальний розмір місцевого бюджету, держава вилучає із місцевого бюджету частину доходів до державного бюджету. У разі, коли місцевий бюджет вичерпав свої можливості до збалансування, а фінансові ресурси є недостатніми для виконання органами місцевого самоврядування наданих їм повноважень, держава забезпечує збалансування місцевих бюджетів через передачу необхідних коштів до відповідних місцевих бюджетів у вигляді дотацій та субвенцій. Саме на основі цих положень побудована система фінансово вирівнювання дохідної спроможності в Україні.

На основі положень глави 16 Бюджетного кодексу України передбачено перелік дотацій та субвенцій, які можуть отримувати місцеві бюджети [6]. Однак, для безпосереднього фінансового вирівнювання місцевих бюджетів використовуються лише два види дотацій: базова та реверсна, адже інші міжбюджетні трансферти спрямовані на виконання делегованих повноважень, покриття втрат внаслідок рішень держави та інші цілі. Саме використання базової та реверсної дотації становить систему горизонтального вирівнювання фінансової спроможності держави.

Відповідно до абзацу 3 статті 143 Конституції України органам місцевого самоврядування можуть надаватися законом окремі повноваження органів виконавчої влади. Держава фінансує здійснення цих повноважень у повному обсязі за рахунок коштів держбюджету, або шляхом віднесення до місцевого

бюджету у окремих загальнодержавних податків, та передає органам місцевого самоврядування відповідні об'єкти державної власності [20]. Однак, для здійснення делегованих державою повноважень власні та закріплені доходи Хмельницької МТГ є недостатніми. Саме для фінансування в повному обсязі виконання делегованих повноважень з держбюджету, та місцевих бюджетів вищого рівня до бюджету громади надходять субвенції (трансферти які мають цільове призначення) та дотації (спрямовані на покриття дефіциту доходів).

Розглянемо, як змінювався обсяг надходжень від офіційних трансфертів до бюджету Хмельницької МТГ у 2019-2023 рр. (рис. 2.5).

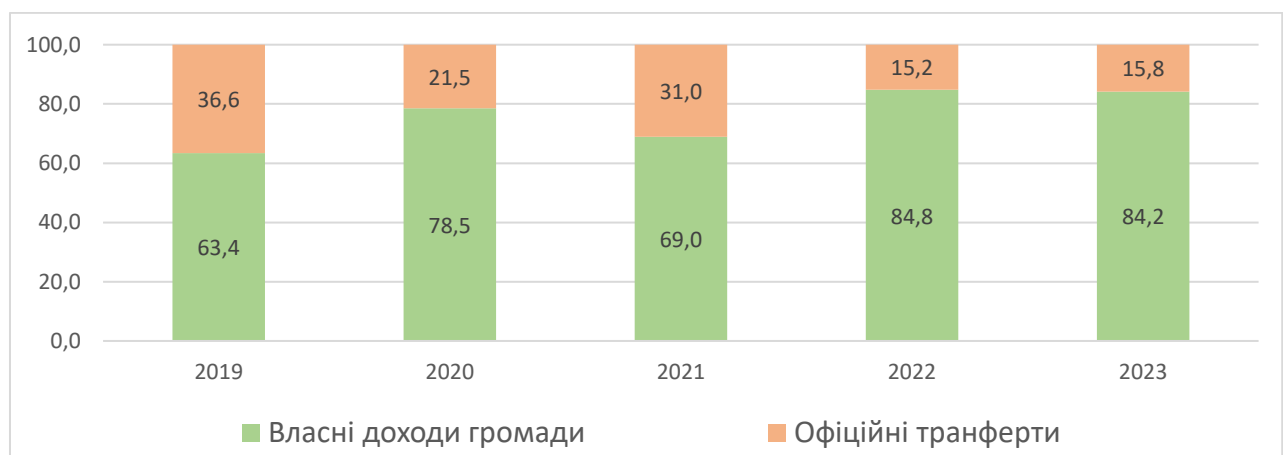

Рисунок 2.5 - Динаміка офіційних трансфертів в структурі доходів бюджету Хмельницької МТГ у 2019-2023 рр.

Примітки:

1. Розраховано автором на основі даних [4; 5].
2. Дані 2019-2020 рр. – доходи бюджету м. Хмельницького.
3. Дані 2021-2023 рр. – доходи бюджету Хмельницької МТГ.

Із даних, наведених на рисунку 2.5 бачимо, що частка офіційних трансфертів у структурі доходів у 2019 році становила більш як третину від усіх доходів громади, а саме 36,6%, а у 2020 році скоротилася до 21,5%, однак в той період через зменшення економічної активності, зумовленої пандемією коронавірусу, зменшились і видатки. У 2021 році цей показник зріс до 31,0%, однак у 2022 році цей показник скоротився до 15,2%, що свідчить про зростання самостійності бюджету громади від держбюджету, однак це зумовлено передачею до бюджету громади додаткового фінансового ресурсу (в т.ч. через зарахування додаткових 4% ПДФО). У 2023 році цей показник зріс до 15,8%, що

частково зумовлено недоотриманням власних доходів громадою після перенаправлення «військового» ПДФО до держбюджету.

Відповідно до пункту 2 статті 9 Європейської хартії місцевого самоврядування, яка є ратифікованою Україною, передбачено, що обсяг фінансових ресурсів ОМС відповідає повноваженням, які передані їм конституцією або законом [15]. Однак, наявність міжбюджетних трансфертів в структурі доходів громади свідчить про те, що обсяг власних та закріплених доходів є недостатнім для виконання власних та делегованих повноважень органами місцевого самоврядування, що зумовлює необхідність перегляду складу доходів. До того ж розподіл власних та делегованих повноважень, передбачений Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» є досить нечіткими, що зумовлює необхідність їх перегляду, із закріпленням за ними відповідного фінансового ресурсу [46].

Склад міжбюджетних трансфертів, які може отримувати територіальна громада з державного бюджету та інших місцевих бюджетів передбачений главою 16 Бюджетного кодексу України [6]. Відповідно до статті 97 Бюджетного кодексу України із державного бюджету до бюджету Хмельницької МТГ можуть надходити такі міжбюджетні трансферти:

- базова дотація – дотація, спрямована на горизонтальне вирівнювання податкоспроможності місцевих бюджетів;
- освітня субвенція – спрямовується на оплату праці педагогічних працівників закладів освіти, передбачених статтею 103² Бюджетного кодексу України;
- додаткова дотація на компенсацію втрат доходів місцевих бюджетів внаслідок надання пільг, встановлених державою. Саме ОМС відповідно до статті 28 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» встановлюють тарифи на теплову енергію, водопостачання, та інші комунальні послуги [46]. Однак, держава може встановлювати мораторій на підвищення цін на комунальні послуги, і саме на покриття втрат від таких рішень держави спрямована дана дотація;

- субвенції на здійснення державних програм соціального захисту. Відповідно до статті 34 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» ОМС делеговано значну кількість повноважень, для виконання яких надаються відповідні субвенції [46];
- додаткову дотація на здійснення переданих з державного бюджету видатків з утримання закладів освіти та охорони здоров'я;
- субвенцію на виконання інвестиційних проектів, яка може надаватися місцевим бюджетам відповідно до статті 105 Бюджетного кодексу України;
- субвенція на будівництво, реконструкцію, ремонт та утримання автомобільних доріг загального користування місцевого значення, вулиць і доріг комунальної власності у населених пунктах, яка фінансується за рахунок коштів Державного дорожнього фонду;
- інші додаткові дотації та інші субвенції.

Окрім того, відповідно до статті 101 Бюджетного кодексу України до бюджету Хмельницької МТГ з інших місцевих бюджетів можуть надходити субвенції на утримання об'єктів спільного користування, субвенції на виконання інвестиційних проектів, інші додаткові дотації та інші субвенції [6].

Розглянемо детальніше структуру офіційних трансфертів, які надходили до бюджету громади у 2019-2023 роках (додаток К).

Із даних, наведених в додатку К бачимо, що найбільша питома вага серед надходжень від офіційних трансфертів належить освітній субвенції, яка надходить з держбюджету для покриття оплати праці педагогів закладів середньої освіти. На розмір освітньої субвенції громада не впливає, адже її розмір залежить від розрахунків, передбачених Бюджетним кодексом України, а кошти розподіляються відповідним розпорядникам між закладами освіти. Бачимо також, що у 2019 та 2020 роках вагома частина офіційних трансфертів надходила у вигляді медичної субвенції, однак в ході реформи децентралізації та II етапу медичної реформи з 1 квітня 2020 року змінилась модель фінансування даної галузі, та дана субвенція більше не передається до бюджету громади. Також бачимо, що у 2023 році до бюджету громади надійшла додаткова дотація

з держбюджету у розмірі 16,6 млн грн на подолання наслідків повномасштабної війни. У 2019 та 2021 роках вагомими також були надходження від інших субвенцій з державного бюджету. Це зумовлено передачею субвенції з державного бюджету на будівництво Палацу спорту у розмірі 27 млн грн у 2019 році та 148 млн грн у 2021 році. До бюджету громади також надходили субвенції та дотації із місцевих бюджетів вищого рівня, основну масу яких становила дотація з обласного бюджету на утримання закладів освіти та охорони здоров'я (дана дотація надходить з державного до обласного бюджету, та розподіляється між бюджетами місцевого самоврядування).

Варто також зауважити, що відповідно до статті 99 Бюджетного кодексу України громада також може отримувати базову дотацію (якщо індекс податкоспроможності по ПДФО менший 0,9), а також з бюджету громади може вилучатися реверсна дотація (якщо індекс податкоспроможності по ПДФО більший 1,1). Протягом усього аналізованого періоду індекс податкоспроможності громади був вищим аніж 1.1, тому з бюджету вилучалась реверсна дотація, а саме у 2019 році 54,4 млн грн, у 2020 році - 71,3 млн грн, та 73,3 млн грн у 2021 році. Із початком повномасштабного вторгнення у 2022 році вилучення реверсної дотації було призупинено, та не здійснювалося у 2022-2024 рр., що було додатковим джерелом доходів для громади. Однак, у 2025 році Законом України «Про Державний бюджет України на 2025 рік» передбачено відновлення вилучення реверсної дотації. Проте, незрозумілим є механізм розрахунку реверсної дотації, яка маж бути вилучена, адже наразі немає статистичних даних про чисельність населення громади, яка використовується при розрахунку коефіцієнта податкоспроможності. Окрім того, не зрозумілим є, який саме ПДФО буде використаний при розрахунку індексу податкоспроможності, адже бюджетним кодексом не передбачено вилучення «військового ПДФО», та підвищення нормативу зарахування ПДФО з 60% до 64%. Така невизначеність впливає на прогнозованість та збалансованість бюджету громади, та потребує нагального врегулювання з боку держави.

Таким чином, бачимо, що для реалізації делегованих державою повноважень, власні та закріплені надходження громади є недостатніми, що зумовлює передачу з державного та обласного бюджетів офіційних трансфертів. В ході реформи бюджетної децентралізації вдалося зменшити залежність бюджету громади від офіційних трансфертів, однак значною мірою це зумовлено передачею додаткових фінансових ресурсів місцевим бюджетам із початком повномасштабної війни в Україні. Та незважаючи на це, питома вага офіційних трансфертів із державного та обласного бюджетів все ще залишається значною в структурі доходів бюджету Хмельницької міської територіальної громади. Окрім того, у 2025 році заплановане вилучення реверсної дотації із бюджету громади, методологія розрахунку якої залишається незрозумілою, що впливає на прогнозованість та збалансованість бюджету громади.

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВОГО БЮДЖЕТУ

3.1. Резерви зростання доходів бюджету територіальної громади

В умовах повномасштабної війни на території України для Хмельницької міської територіальної громади особливо важливим є отримання достатніх фінансових ресурсів не лише для фінансування видатків на базове функціонування громади, а й для підтримки Сил оборони України, внутрішньо переміщених осіб, подолання наслідків війни, забезпечення енергонезалежності, та інших видатків, потреба в яких є особливо гострою в умовах війни. Проведений аналіз показав, що станом на 2023 рік видатки громади значно перевищують її доходи, а передумов для появи нових джерел доходів немає, що зумовлює нагальну потребу пошуку шляхів розкриття резервів зростання доходів громади від наявних джерел.

Для розуміння подальших перспектив зростання доходів бюджету Хмельницької МТГ здійснено прогнозування на період, аналогічний середньостроковому бюджетному плануванню на 2025-2027 рр. (рис. 3.1).

Рисунок 3.1 - Прогноз доходів бюджету Хмельницької МТГ на 2025-2027 рр.

Примітки:

1. Зпрогнозовано за допомогою надбудов Excel на основі даних [4; 5].
2. Дані 2015-2020 рр. – доходи бюджету м. Хмельницького.
3. Дані 2021-2023 рр. – доходи бюджету Хмельницької МТГ.

4. Дані 2024 р. – відповідно до рішення про внесення змін до бюджету громади від 11.12.2024 [42].

Із даних, наведених на рисунку 3.1 бачимо, що у 2024 році відповідно до уточненого бюджету громади на 2024 рік, доходи скоротяться на 2%. Прогнозні дані свідчать про те, що протягом трьох наступних років доходи громади зростатимуть, а саме на 7% у 2025 році, на 6,9% у 2026 році, та 6,5% у 2027 році. Однак такі значення є середніми, та можуть коливатися в межах прогнозовано коридору як ввєрх, так і в низ. Однак розуміємо, що даний прогноз базується на основі історичних даних, і не враховує ризиків, які можуть бути в майбутньому. Зокрема зміни в бюджетному та податковому законодавстві, вплив війни або її завершення, та інші фактори, які можуть зумовити як позитивний, так і негативний вплив на доходи громади, не закладені в прогноз. Саме така невизначеність, та необхідність постійної фінансової підтримки Сил оборони України зумовлює нагальну потребу підвищення ефективності процесу формування доходів громади.

На основі проведеного аналізу формування доходів бюджету громади, та виокремлених факторів, які негативно впливають на формування доходів бюджету громади, можемо запропонувати ряд рекомендацій для органів місцевого самоврядування, які можуть розкрити резерви зростання доходів бюджету громади, зокрема:

- посилення підтримки бізнесу. Зокрема мова йде про збільшення фінансування, популяризацію та дебіюрократизацію існуючих програм підтримки бізнесу, які вже діють в громаді. Такими програмами є відшкодування ставок за кредитами для бізнесу, компенсація вартості придбаних генераторів для малого та середнього бізнесу, програми підтримки аграрного бізнесу, програми підтримки проєктів, спрямованих на підвищення обороноздатності тощо [41-44]. Підвищення обсягів фінансування таких програм підтримки бізнесу може сприяти зростанню податкових та інших доходів громади у наступних періодах;
- підвищення інвестиційної привабливості громади. Залучення інвесторів сприятиме зростанню кількості робочих місць, а відповідно й податкових

доходів бюджету громади. Для підвищення інвестиційної привабливості може бути запропонована передача землі в довгострокове безоплатне використання, підведення комунікацій до відповідного об'єкта тощо. Такі території можуть бути виділені в межах індустріального парку «Хмельницький»;

- відчуження або здача в довгострокову оренду об'єктів комунальної власності за пільговими тарифами. Як вже зазначалось, на балансі громади перебуває значна кількість об'єктів комунальної власності, для реконструкції яких у бюджеті громади немає достатніх ресурсів, однак які могли б стати об'єктами малої приватизації. Також, важливим є аналіз ефективності і доцільності функціонування деяких міських комунальних підприємств, які є збитковими, та не є критичними для функціонування міського господарства (наприклад МКП «Кінотеатр ім. Т.Г. Шевченка»). Такі дії можуть сприяти створенню нового бізнесу та відповідно нових робочих місць, що принесе додаткові доходи до бюджету громади;

- посилення роботи з детінізації економіки. Враховуючи питому вагу ПДФО в структурі доходів бюджету громади (68,3% у 2023 році), особливо важливим є проведення роботи із протидії неофіційному працевлаштуванню населення та зниженню фактичних розмірів заробітної плати на території громади. Варто зазначити, що такі заходи в громаді проводяться в рамках Програми зайнятості населення Хмельницької МТГ на 2024-2026 роки []. Дана програма значною мірою спрямована на інформаційно-просвітницьку роботу та грантову підтримку. Однак, вважаємо також за необхідне посилення співпраці із ДПСУ, формування спільної політики «легалізації» тіньового бізнесу та тіньової зайнятості. Окрім того, у 2024 році відбувся перший обмін податковою інформацією між ДПСУ та податковими органами інших країн в рамках угоди МСАА CRS за загальним стандартом звітності CRS. В рамках цієї угоди ДПСУ отримала інформацію про фінансові рахунки громадян України в фінансових установах країн-членів угоди (близько 115 країн) [56]. Опрацювання такої інформації в цілях оподаткування може розкрити певні резерви зростання доходів бюджету громади від ПДФО;

- підвищення підприємницької культури населення. Підвищення фінансової та підприємницької грамотності населення сприятиме зростанню підприємницької активності, скороченню рівня «тінізації» економіки громади, та як наслідок, сприятиме зростанню добробуту громади.

Однак, значна частина негативних факторів, які впливають на формування доходів бюджету громади повинна може бути мінімізована за рахунок рішень саме на загальнодержавному рівні. Лобіювання таких рішень можливо за сприяння Асоціації міст України та Всеукраїнської асоціації ОТГ. До таких рішень варто віднести:

- розробка максимально збалансованої політики призову населення на військову службу, яка дозволить зменшити масштаби кризи на ринку праці, та запобігти стагнації економіки;

- передача повноважень з адміністрування місцевих податків органам місцевого самоврядування, та перегляд ставок цих податків. Саме органи місцевого самоврядування є найбільш зацікавленими в ефективному адмініструванні місцевих податків, а також вони можуть більш ефективно наповнювати бази даних інформацією про платників податків (особливо в частині податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, та плати за землю (земельний податок та орендна плата за землю)), адже об'єкти оподаткування фізично знаходяться на території відповідних громад. Також необхідним є перегляд ставок місцевих податків, особливо транспортного податку, ставка якого зафіксована на рівні 25 тис грн іще з 2015 року. Доцільним є впровадження прогресивної ставки даного податку, що відповідало б сутності «податку на розкіш». Також доцільним є перегляд ставок податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, ставка якого не може перевищувати 1,5% від мінімальної заробітної плати, що абсолютно не враховує вартість та розташування об'єкта оподаткування (тобто нерухоме майно в селах та елітне майно в місті оподатковується за однаковою ставкою). Необхідним є проведення градації ставок даного податку із урахуванням територіального розміщення об'єкта, а також його вартості;

- впровадження прогресивної ставки податку на доходи фізичних осіб. Таке рішення необхідне для покращення добробуту населення з низьким рівнем доходу. Варто зазначити, що подібний законопроект вже був зареєстрований у 2022 році, який передбачав застосування ставок ПДФО на рівні 9% (дохід менший 5 мін. заробітних плат), 18% (дохід від 5 до 10 мін. заробітних плат) та 25% (дохід понад 10 мін. заробітних плат). Здійснення даної податкової реформи може сприяти зниженню рівня «тіньової» зайнятості, та може сприяти зменшенню кількості випадків заниження роботодавцями бази оподаткування ПДФО через виплату заробітної плати в «конвертах», оскільки такі дії не матимуть сенсу з точки зору співвідношення ризиків та вигоди. Однак, прийняття такого рішення повинне базуватися на чітких розрахунках, аби мінімізувати ризики зниження доходів місцевих та державного бюджетів від даного джерела;

- запровадження на місцевому та державному рівні довгострокового планування (5-10 років), яке лягатиме в основу стратегій розвитку як на місцевому, так і на державному рівні, та сприятиме забезпеченню принципу самостійності, збалансованості, та інших принципів бюджетної системи України. Довгострокове планування також дозволить вести більш обґрунтовану бюджетну та податкову політику;

- розробити стратегію розвитку місцевих бюджетів, яка передбачатиме чіткі кроки для досягнення фінансової спроможності та автономії місцевих бюджетів, опиратиметься на фінансові розрахунки та довгострокові прогнози місцевих бюджетів, що в свою чергу робитиме більш прогнозованими рішення як окремих ОМС, так і державну бюджетну та податкову політику в цілому.

Отже, на процес формування доходів Хмельницької МТГ чинить негативний вплив значна кількість факторів, мінімізація впливу яких можлива за рахунок рішень, прийнятих як на загальнодержавному, так і на місцевому рівні. Прогноз доходів бюджету громади на 2025-2027 рр. також свідчить про необхідність пошуку додаткових резервів їх зростання, адже у наступні періоди темпи приросту доходів громади сповільнюватимуться із року в рік. Саме тому

нами запропоновано ряд рекомендацій для органів місцевого самоврядування, основні з яких базуються на підтримці бізнесу, відчуженні або здачі в оренду якомога більшої кількості об'єктів комунальної власності, посиленні роботи з детінізації тощо. Однак, значна кількість проблем процесу формування бюджету територіальної громади потребує вирішення саме на загальнодержавному рівні, зокрема через перегляд політики призову населення на військову службу, передачі повноважень з адміністрування місцевих податків органам місцевого самоврядування, впровадженні прогресивної ставки оподаткування ПДФО, запровадженні довгострокового планування тощо.

3.2. Розвиток системи фінансового вирівнювання дохідної спроможності територіальної громади у повоєнний період

Проведений нами аналіз показав, що система горизонтального вирівнювання в умовах війни є недостатньо ефективною, оскільки відсутність статистики щодо кількості населення та зміни в бюджетному законодавстві щодо зарахування ПДФО до бюджетів територіальних громад зумовили неможливість розрахунку обсягів реверсної дотації, яка вилучається із бюджетів місцевого самоврядування для вирівнювання фінансової спроможності менш спроможних територіальних громад.

Як вже зазначалось, у 2025 році Законом України «Про державний бюджет України на 2025 рік» передбачено відновлення вилучення реверсної дотації з бюджетів місцевого самоврядування [38], яке, на нашу думку, має економічне обґрунтування, адже існує потреба в фінансовому вирівнюванні дохідної спроможності територіальних громад прифронтових регіонів. Враховуючи неможливість обрахунку реверсної дотації за існуючою методологією, на нашу думку фінансове вирівнювання можна здійснити за рахунок вилучення 4% ПДФО, які з 2022 року додатково передано до бюджетів місцевого самоврядування з державного бюджету. Вилучення даних коштів дозволить повністю або частково здійснити фінансове вирівнювання бюджетів місцевого

самоврядування, а адміністрування даного процесу є значно простішим. Однак, варто враховувати, що вилучення будь-якого додаткового фінансового ресурсу із бюджетів місцевого самоврядування може похитнути його фінансову спроможність, особливо враховуючи вилучення «військового» ПДФО у 2023 році, яке значно послабило фінансову спроможність територіальних громад. Окрім того, додаткове вилучення коштів може сприяти зростанню тарифів на теплову енергію та водопостачання, та інші комунальні послуги, адже вони встановлюються саме органами місцевого самоврядування, що може нести за собою інфляційні, та інші ризики.

Бачимо, що враховуючи наявність значної кількості проблем у діючій системі фінансового вирівнювання бюджетів місцевого самоврядування безперечною є необхідність реформування. Однак, таке реформування можливе лише в повоєнний період, та потребує наявності усієї необхідної статистики, для побудови економічно-обґрунтованої моделі фінансового вирівнювання, яка базуватиметься на чітких фінансових розрахунках.

Можемо запропонувати власні рекомендації з побудови системи фінансового вирівнювання в повоєнний період, зокрема:

- перегляд переліку власних та делегованих повноважень органів місцевого самоврядування, визначених Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні», із закріпленням за ними достатнього фінансового ресурсу на їх здійснення [46]. Відповідно, необхідним є чіткий розподіл видатків, які здійснюватимуться за рахунок державного, обласного та районного бюджетів, та за рахунок бюджетів місцевого самоврядування. Частина делегованих повноважень мають стати власними повноваженнями органів місцевого самоврядування, за якими буде закріплено відповідний фінансовий ресурс, що зменшить залежність від державного бюджету, та дозволить зробити бюджети місцевого самоврядування більш прогнозованими;
- розрахунок реверсної та базової дотацій має базуватися не лише на основі ПДФО, а на основі достатності всіх доходів бюджетів місцевого самоврядування (достатність доходів бюджету місцевого самоврядування слід визначати через

відповідність мінімальному бюджету місцевого самоврядування, розрахунок якого передбачено Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» [46]). Такий крок дозволить нівелювати недосконалість діючої системи фінансового вирівнювання, за якої громада може отримувати базову дотацію, однак мати достатні доходи, отримані за рахунок інших джерел. Проте вилучення реверсної дотації на нашу думку не повинне здійснюватися за рахунок власних доходів громади, адже це може демотивувати органи місцевого самоврядування до їх нарощування. В основі системи горизонтального вирівнювання має лягти вилучення частини надлишку закріплених доходів (надлишок визначається по відношенню до розміру мінімального бюджету місцевого самоврядування);

- розроблення чіткої методики розрахунку мінімального бюджету місцевого самоврядування, яка застосовуватиметься при розрахунку базової та реверсної дотації. Така методика має враховувати реальну чисельність населення громади, та адекватний рівень мінімальних соціальних потреб, гарантованих державою;

- закріплення за бюджетами місцевого більшого фінансового ресурсу. Це дозволить підвищити самостійність та прогнозованість місцевих бюджетів, та дозволить здійснювати фінансове вирівнювання за рахунок надлишків закріплених доходів. Однак, передача такого ресурсу має відповідати принципу диверсифікації фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування, який закладений пунктом 4 статті 9 Європейської хартії місцевого самоврядування. Тобто таким ресурсом на наш погляд не мають бути надходження від ПДФО, адже проведений аналіз показав, що саме доходи від даного джерела становлять основну частину доходів громади. Також, таким ресурсом на наш погляд не може бути податок на прибуток, адже як же зазначалось, за часту суб'єкти господарювання розміщені та зареєстровані в міських територіальних громадах, що створюватиме диспропорції в наповненні бюджетів сільських та селищних територіальних громад;

- норматив вилучення реверсної дотації має мати несуттєвий розмір для бюджетів громад, з яких вона вилучатиметься, аби не демонтувати громади до

нарощування власного фінансового ресурсу. Розмір такого нормативу повинен мати економічне обґрунтування, та переглядатися в залежності від реальної необхідності фінансових ресурсів для здійснення горизонтального вирівнювання (надання базової дотації). Також варто розуміти, що в післявоєнний період, значна кількість територій, які постраждали від війни, потребуватимуть значних надходжень базової дотації та інших дотацій та субвенцій для відбудови;

- ПДФО має сплачуватися за місцем проживання фізичної особи, а не місцем реєстрації роботодавця (податкового агента). Статтею 168 Податкового кодексу України передбачено, що податкові агенти сплачують ПДФО за місцем реєстрації такого податкового агента, а не за місцем реєстрації найманого працівника, що створює диспропорції в доходах бюджетів від ПДФО (зачасту наймані працівники зареєстровані в невеликих громадах, однак працюють у великих громадах, в яких скупчена велика кількість суб'єктів господарювання) [29]. Це зумовлює необ'єктивність розрахунку реверсної базової та реверсної дотації. Саме тому необхідними є зміни до Податкового кодексу України, які передбачатимуть перерахування сум сплаченого ПДФО за найманих працівників за місцем реєстрації таких працівників;

- в систему горизонтального вирівнювання повинне бути включене місто Київ. На нашу думку система горизонтального вирівнювання має включати всі місцеві бюджети, що сприятиме дотриманню принципу справедливості та неупередженості бюджетної системи України, передбаченого бюджетним кодексом України [6].

Таким чином, діюча система фінансового вирівнювання дохідної спроможності має ряд проблем, які роблять її малоефективною в сучасних умовах. Однак її реформування в умовах війни недоцільне, адже для здійснення такої реформи необхідна значна кількість системних даних, яких наразі немає. Саме тому нами запропоновано ряд рекомендацій, які можуть бути використані для реформування системи фінансового вирівнювання бюджетів місцевого самоврядування в повоєнний період. Основні з цих рекомендацій базуються на необхідності перегляду власних та делегованих повноважень органів місцевого

самоврядування, необхідності розрахунку базової та реверсної дотації з урахуванням всіх доходів громади, необхідності сплати ПДФО за місцем реєстрації найманих працівників, а також на необхідності передачі органам місцевого самоврядування більшого фінансового ресурсу.

ВИСНОВКИ

За результатами дослідження, проведеного в ході написання магістерської роботи, присвяченої дослідженню процесу формування доходів місцевого бюджету, можемо зробити наступні висновки:

1. Під доходами місцевих бюджетів варто розуміти частину публічних грошових коштів, яка відповідно до норм Бюджетного кодексу України, закону про Державний бюджет України на відповідний рік та рішень місцевих рад на безповоротній основі зараховується до місцевих бюджетів різних рівнів для задоволення потреб населення відповідної територіальної громади. Також, нами запропоновано визначення поняття доходів бюджетів територіальних громад, які є найчисельнішою та системоутворюючою ланкою в структурі місцевих бюджетів. Під доходами бюджетів територіальних громад пропонуємо розуміти вид надходжень бюджетів сільських, селищних та міських територіальних громад, отримані за рахунок власних та закріплених доходів, а також міжбюджетних трансфертів, які необхідні для виконання власних та делегованих повноважень органами місцевого самоврядування, зарахування яких до відповідного бюджету регулюється Бюджетним кодексом України, законом про Державний бюджет України на відповідний рік, та рішеннями відповідних місцевих рад.

2. Методика формування доходів місцевих бюджетів включає в себе низку взаємопов'язаних методів, інструментів та принципів, які повинні мати законодавче підґрунтя. Формування доходів місцевих бюджетів відбувається за рахунок податкових, неподаткових та трансфертних методів, для кожного з яких характерним є певний перелік інструментів. Окрім того, формування доходів місцевих бюджетів України відбувається із урахуванням принципів, закладених Європейською хартією місцевого самоврядування. Доходи місцевих бюджетів формуються з поділом на загальний та спеціальний фонд (у складі якого бюджет розвитку), склад доходів та витрат яких передбачений Бюджетним кодексом України, та може корегуватися законом про державний бюджет України на відповідний рік.

3. Аналіз доходів бюджету Хмельницької міської територіальної громади свідчить про те, що протягом аналізованого періоду доходи громади зростали у всі періоди, окрім 2020 року, що було зумовлено впливом пандемії на економіку громади. Із моменту створення Хмельницької МТГ доходи громади у всі періоди перевищували планові показники. Також доходи бюджету громади значно випереджають значення зпрогнозовані в рамках середньострокового бюджетного прогнозування. Однак, існує ряд факторів, які чинять негативний вплив на формування доходів громади, подолання яких потребує рішень, прийнятих як на місцевому, так і загальнодержавному рівнях. Окрім того, у 2023 році видатки бюджету громади значно перевищили його дохідну частину, а бюджет на 2024 рік затверджено із дефіцитом доходів, що зумовлює потребу нагального пошуку резервів зростання доходів громади.

4. Оцінка ролі міжбюджетних трансфертів у формуванні доходів бюджету територіальної громади свідчить про те, що для реалізації делегованих державою повноважень, власні та закріплені надходження Хмельницької міської територіальної громади є недостатніми, що зумовлює передачу з державного та обласного бюджетів офіційних трансфертів. В ході реформи бюджетної децентралізації вдалося зменшити залежність бюджету громади від офіційних трансфертів, однак значною мірою це зумовлено передачею додаткових фінансових ресурсів місцевим бюджетам із початком повномасштабної війни в Україні. Та незважаючи на це, питома вага офіційних трансфертів із державного та обласного бюджетів все ще залишається значною в структурі доходів бюджету громади. Окрім того, у 2025 році заплановане вилучення реверсної дотації із бюджету громади, методологія розрахунку якої залишається незрозумілою, що впливає на прогнозованість та збалансованість бюджету громади.

5. Процес формування доходів Хмельницької МТГ відбувається під негативним впливом значної кількості факторів, мінімізація впливу яких можлива за рахунок рішень, прийнятих як на загальнодержавному, так і на місцевому рівні. Прогноз доходів бюджету громади на 2025-2027 рр. також свідчить про необхідність пошуку додаткових резервів їх зростання, адже у

наступні періоди темпи приросту доходів громади сповільнюватимуться із року в рік. Саме тому нами запропоновано ряд рекомендацій для органів місцевого самоврядування, основні з яких базуються на підтримці бізнесу, відчуженні або здачі в оренду якомога більшої кількості об'єктів комунальної власності, посиленні роботи з детінізації тощо. Однак, значна кількість проблем процесу формування бюджету територіальної громади потребує вирішення саме на загальнодержавному рівні, зокрема через перегляд політики призову населення на військову службу, передачі повноважень з адміністрування місцевих податків органам місцевого самоврядування, впровадженні прогресивної ставки оподаткування ПДФО, запровадженні довгострокового планування тощо.

6. Діюча система фінансового вирівнювання дохідної спроможності має ряд проблем, які роблять її малоефективною в сучасних умовах. Однак її реформування в умовах війни недоцільне, адже для здійснення такої реформи необхідна значна кількість системних даних, яких наразі немає. Саме тому нами запропоновано ряд рекомендацій, які можуть бути використані для реформування системи фінансового вирівнювання бюджетів місцевого самоврядування в повоєнний період. Основні з цих рекомендацій базуються на необхідності перегляду власних та делегованих повноважень органів місцевого самоврядування, необхідності розрахунку базової та реверсної дотації з урахуванням всіх доходів громади, необхідності сплати ПДФО за місцем реєстрації найманих працівників, а також на необхідності передачі органам місцевого самоврядування більшого фінансового ресурсу.

Таким чином, напрацьовані в роботі теоретичні положення та практичні рекомендації можуть бути використані для покращення процесу формування доходів місцевих бюджетів як на рівні Хмельницької міської територіальної громади, так і на загальнодержавному рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адміністрування місцевих податків і зборів органами місцевого самоврядування: поточний стан та проблеми. Дослідження Центру політико-правових реформ (06.08.2024). Портал «Децентралізація». URL: <https://decentralization.ua/news/18432> (дата звернення: 05.01.2025).
2. Б'юкенен Дж.М., Масгрейв Р.А. Суспільні фінанси і суспільний вибір: Два протилежних бачення держави. Київ : Вид. дім «КМ Академія», 2004. 175 с.
3. Боковикова Є.О. Правове регулювання міжбюджетних відносин при формуванні доходів місцевих бюджетів: дис. ... доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»: 12.00.07. Харків, 2023. С. 247. (дата звернення: 08.12.2024).
4. Бюджет міста Хмельницького за 2019-2020 рр. Державний веб-портал бюджету для громадян Open budget. URL: <https://openbudget.gov.ua/local-budget/2220110000/info/indicators?year=2020&month=12> (дата звернення: 08.12.2024).
5. Бюджет Хмельницької міської територіальної громади за 2021-2023 рр. Державний веб-портал бюджету для громадян Open budget. URL: <https://openbudget.gov.ua/local-budget/2256400000/info/indicators?year=2021&month=12> (дата звернення: 08.12.2024).
6. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI: станом на 20.11.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення: 02.12.2024).
7. Ватаманюк-Зелінська У.З., Підручняк К.П. Оцінка виконання місцевих бюджетів як основного джерела фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2022. № 12.
8. Волкова В. В., Волкова Н. І. Місцеві фінанси: навч. посіб. Вінниця: Донецький національний університет імені Василя Стуса, 2022. 105 с.

9. Гончар Г.П. Особливості формування доходів місцевих бюджетів. Інфраструктура ринку. *Гроші, фінанси і кредит*. 2020. № 45. URL: <http://www.market-infr.od.ua/uk/45-2020>.
10. Давиденко О.О. Правові основи формування доходів місцевих бюджетів в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 5. С. 258–260. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-5/61>.
11. Дем'янчук О. І., Сахарук Н. І. Формування доходів місцевого бюджету в умовах бюджетно-податкових реформ в Україні. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Економіка»: науковий журнал. Острог: вид-во НаУОА, 2021. №22(50). С. 47–54.
12. Довідник місцевих бюджетів станом на 28.02.2024. Міністерство фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/dovidnyku-misc-budg> (дата звернення: 05.01.2025).
13. Дорожня карта децентралізації на 2024-2027 рр. Міністерство розвитку громад та територій України. URL: <https://mtu.gov.ua/content/reforma-decentralizacii-dorozhnya-karta.html> (дата звернення: 05.01.2025).
14. Доходи об'єднаної територіальної громади. Кіровоградська обласна державна адміністрація. URL: <https://oda.kr-admin.gov.ua/> (дата звернення: 09.01.2025).
15. Європейська хартія місцевого самоврядування: Хартія Ради Європи від 15.10.1985: станом на 16.11.2009. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text (дата звернення: 10.12.2024).
16. Західна О.Р., Закорко К.К. Функціонування об'єднаних територіальних громад в умовах воєнного стану. *Таврійський науковий вісник*. Серія: Економіка. 2022. № 14. С. 78–84. URL: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2022.14.10>.
17. Канева Т.А., Карпенко М.Ю. Методологічні засади формування доходної частини місцевих бюджетів за сучасних умов. *Економіка та суспільство*. 2024. № 59. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-55>.

18. Карлін М.І., Івашко О.А. Фінансові системи країн Європейського Союзу: підручник. Луцьк : Вежа-Друк, 2022. 384 с.
19. Кількість місцевих бюджетів України станом на 2025 рік. Державний веб-портал бюджету для громадян Open Budget URL: <https://openbudget.gov.ua/local-budget?id=2600000000> (дата звернення: 02.01.2025).
20. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 №254к/96-ВР: станом на 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 05.01.2025).
21. Крутько М.А. Місцевий бюджет як елемент бюджетної та фінансової системи України: правові аспекти. *Приватне та публічне право*. 2022. №1. С. 56–60. URL: <https://doi.org/10.32845/2663-5666.2022.1.10> (дата звернення: 01.02.2025).
22. Легеза Ю.О. Децентралізація податків та зборів як гарантія соціально-економічного розвитку територіальної громади. *Правова позиція*. 2023. № 4. С. 100–103. URL: <https://doi.org/10.32782/2521-6473.2023-4.20>.
23. Лободіна З.М., Ківелюк Я.М., Чайківський Н.О., Миколайчук В.С. Тенденції та особливості функціонування місцевих бюджетів в умовах війни. *Економіка. Фінанси. Право*. 2024. №1. С. 16–21.
24. Мельник В.М., Крючкова Н. М., Щур Р. І. Особливості формування сукупних доходів об'єднаних територіальних громад в Україні в сучасних умовах трансформації системи державних фінансів. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2021. 2(33). С. 215–222.
25. Миськів Г.В. Бюджетна система: теоретичні та практичні аспекти (у схемах і таблицях): навчальний посібник. Львів: Растр-7, 2020. 272 с.
26. Національна стратегія доходів до 2030 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 27.12.2023 № 1218-р. URL: https://mof.gov.ua/uk/national_income_strategy-716 (дата звернення: 10.12.2024).

27. Письменний В.В. Methodological instrumentarium for understanding the essence of local budget revenues. *Збірник наук. праць Черкаського держ. техн. університету*. Серія: Економічні науки. 2023. №69. С. 93-102. URL: <http://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/42842>.
28. Письменний В.В. Доходи місцевих бюджетів: теоретична концептуалізація і практики формування: дис. д-ра екон. наук: 08.00.08. Тернопіль, 2019. 538 с.
29. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI: станом на 01.12.2024 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 02.12.2024).
30. Про бюджет Хмельницької міської територіальної громади на 2024 рік: рішення Хмельницької міської ради №15 від 21.12.2023 р.: станом на 17.10.2024. URL: <https://www.khm.gov.ua/uk/content/pro-byudzhethmelnyukoji-miskoyi-terytorialnoyi-gromady-na-2024-rik-0> (дата звернення: 10.12.2024).
31. Про бюджетну класифікацію: Наказ Міністерства фінансів України від 14.01.2011 №11: станом на 04.11.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0011201-11#Text> (дата звернення: 04.12.2024).
32. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України 24.02.2022 №64/2022: станом на 07.11.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (дата звернення: 04.12.2024).
33. Про визначення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад Хмельницької області: розпорядження Кабінету Міністрів України від 12.06.2020. № 727-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/727-2020-%D1%80#Text> (дата звернення: 02.12.2024).
34. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо відновлення середньострокового бюджетного планування на місцевому рівні та

- приведення окремих його положень у відповідність із законами України: Закон України від 18.09.2024 № 3979-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3979-20#n47> (дата звернення: 04.12.2024).
35. Про внесення змін до бюджету Хмельницької міської територіальної громади на 2024 рік: рішення Хмельницької міської ради від 11.12.2024. URL: <https://www.khm.gov.ua/uk/content/pro-vnesennya-zmin-do-byudzhetu-hmelnyckoyi-miskoyi-terytorialnoyi-gromady-na-2024-rik-9> (дата звернення: 11.12.2024).
36. Про внесення змін до розділу VI "Прикінцеві та перехідні положення" Бюджетного кодексу України щодо посилення гнучкості місцевих бюджетів та підвищення оперативності прийняття рішень: Закон України від 09.07.2022 № 2390-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2390-IX#Text> (дата звернення: 09.01.2025).
37. Про встановлення місцевих податків і зборів на території Хмельницької міської територіальної громади та втрату чинності рішень міської ради: Рішення Хмельницької міської ради №1 від 14.07.2021: станом на 28.07.2023. URL: <https://www.khm.gov.ua/uk/content/pro-vstanovlennya-miscevyh-podatkov-i-zboriv-na-terytoriyi-hmelnyckoyi-miskoyi-0> (дата звернення: 11.12.2024).
38. Про Державний бюджет України на 2025 рік: Закон України від 19.11.2024 № 4059-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4059-20#Text> (дата звернення: 08.01.2025).
39. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 05.02.2015 №157-VIII: станом на 14.05.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-VIII#Text> (дата звернення: 05.01.2025).
40. Про затвердження Порядку казначейського обслуговування доходів та інших надходжень державного бюджету: Наказ Міністерства фінансів України від 29.01.2013 №43: станом на 05.09.2024. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0291-13#Text> (дата звернення: 10.01.2025).

41. Про затвердження Програми грантової підтримки інноваційних проєктів для підвищення обороноздатності України на 2024-2025 роки: Рішення сесії Хмельницької міської ради від 13.03.2024 р. №11: станом на 16.08.2024. URL: <https://www.khm.gov.ua/uk/content/pro-zatverdzhennya-programy-grantovoyi-pidtrymky-innovaciyunyh-proyektiv-dlya-0> (дата звернення: 03.01.2025).
42. Про затвердження Програми економічного і соціального розвитку Хмельницької МТГ на 2025 рік: Рішення сесії Хмельницької міської ради від 11.12.2024 р. №7. URL: <https://www.khm.gov.ua/uk/content/pro-zatverdzhennya-programy-ekonomichnogo-i-socialnogo-rozvytku-hmelnyckoyi-miskoyi-8> (дата звернення: 03.01.2025).
43. Про затвердження Програми зайнятості населення Хмельницької МТГ на 2024-2026 роки: Рішення сесії Хмельницької міської ради від 02.05.2024 р. №6. URL: <https://www.khm.gov.ua/uk/content/pro-zatverdzhennya-programy-zaunyatosti-naselennya-hmelnyckoyi-miskoyi-terytorialnoyi-2> (дата звернення: 08.01.2025).
44. Про затвердження Програми розвитку підприємництва Хмельницької МТГ на 2022-2025 роки та внесення змін до рішень сесії міської ради: Рішення сесії Хмельницької міської ради від 15.12.2021 р. №9: станом на 16.08.2024. URL: <https://www.khm.gov.ua/en/node/30316> (дата звернення: 03.01.2025).
45. Про затвердження Статуту Хмельницької міської територіальної громади: Рішення сесії Хмельницької міської ради від 14.06.2024 року №3. URL: <https://www.khm.gov.ua/uk/content/statut-hmelnyckoyi-miskoyi-terytorialnoyi-gromady> (дата звернення: 05.01.2025).
46. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. №280/97-ВР: станом на 15.11.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 02.12.2024).

47. Про порядок вирішення окремих питань адміністративно-територіального устрою України: Закон України від 28.07.2023 №3285-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3285-20#Text> (дата звернення: 05.01.2025).
48. Про Прогноз бюджету Хмельницької МТГ на 2022-2024 роки: рішення Хмельницької міської ради №807 від 26.08.2021. URL: <https://devkhn.khm.gov.ua/content/pro-prognoz-byudzhetu-hmelnyckoyi-miskoyi-terytorialnoyi-gromady-na-2022-2024-roky> (дата звернення: 10.12.2024).
49. Про створення робочої групи зі сприяння легалізації «тіньової» зайнятості населення та «тіньової» заробітної плати на території Хмельницької МТГ: Рішення виконавчого комітету Хмельницької міської ради від 25.04.2024 №734. URL: <https://www.khm.gov.ua/uk/content/vid-25042024-no-734-pro-stvorennya-robochoyi-grupy-zi-spruyannya-legalizaciyi-tinovoyi> (дата звернення: 05.01.2025).
50. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 №333-2014-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text> (дата звернення: 05.01.2025).
51. Про утворення старостинських округів: Рішення Хмельницької міської ради №11 від 08.12.2020. URL: <https://www.khm.gov.ua/uk/content/pro-utvorennya-starostynskyh-okrugiv-0> (дата звернення: 08.12.2024).
52. Про утворення цільового фонду Хмельницької міської ради соціально-економічного та культурного розвитку міста та затвердження Положення про нього: рішення Хмельницької міської ради №2 від 31.10.2006: станом на 21.12.2022. URL: <https://www.khm.gov.ua/uk/content/pro-utvorennya-cilovogo-fondu-hmelnyckoyi-miskoyi-rady-socialno-ekonomichnogo-ta-kulturnogo> (дата звернення: 10.12.2024).

53. Руденко О.В., Булат. Г.В. Система місцевого оподаткування України: сучасний стан та перспективи розвитку. Облік, оподаткування і контроль в управлінні: тези доп. II Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. здоб. вищої освіти і учнівської молоді, м. Кропивницький, 24 лист. 2022 р./ Центральноукраїнський нац. техн. ун-т. м. Кропивницький, 2022. С. 43-46.
54. Руденко О.В., Синчак В.П. Україна в системі міжнародного обміну податковою інформацією: сучасний стан та перспективи. *Розвиток економіки в контексті інтеграції до європейського науково-інноваційного простору*: тези доп. II наук.-практ. конф., 21-22 черв. 2024 р. / В-во «Молодий вчений». Вінниця, 2024. С. 102-106.
55. Руденко О.В., Ткачук Н.М. Формування доходів бюджету територіальної громади: сучасний стан і перспективи. Стратегічні напрями соціально-економічного розвитку держави в умовах глобалізації: тези доп. VI Міжнар. наук.-практ. конф., м. Хмельницький, 16 січня 2025 р./Хмельницький ун-т управління та права ім. Л. Юзькова. Хмельницький, 2025. URL: <https://sites.google.com/view/conf-in-memory-of-vasily-pyla>.
56. Руденко О.В., Ткачук Н.М. Формування доходів місцевих бюджетів України: сучасний стан та перспективи. Актуальні проблеми управління соціально-економічними системами: тези доп. X Міжнар. наук.-практ. конф., м. Луцьк, 6 груд. 2024 р./ Луцький нац. техн. ун-т. Харків, 2024. С. 211-214.
57. Семенченко С. А. Доходи місцевих бюджетів як правова категорія. Прикарпатський юридичний вісник. 2020. № 2(27). С. 48–51. URL: [https://doi.org/10.32837/pyuv.v0i2\(27\).186](https://doi.org/10.32837/pyuv.v0i2(27).186).
58. Синчак В. П., Капелюшок С. В. Сплата та вплив податків у США на структуру податкових надходжень муніципальних бюджетів. Обліково фінансова наука і практика: пріоритети розвитку та місія у воєнний час: матеріали XIII Міжнар. наук.-практ. конф., 16 лист. 2022 р., м. Київ / «Інститут аграрної економіки», 2022. С. 108-112.

59. Сторонянська І.З., Бенювська Л.Я. Зміни у розподілі доходів від ПДФО як виклик для системи фінансового вирівнювання місцевих бюджетів в умовах війни. *Регіональна економіка*. 2023. №3 (109). С. 110-120. URL: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2023-3-10>.
60. Ткачик Ф.П. Податкові домінанти фінансового вирівнювання розвитку територій в умовах воєнного стану. *Причорноморські економічні студії*. 2022. № 74. URL: <https://doi.org/10.32843/bses.74-30>.
61. Ткачук Н.М. Управління доходами бюджету територіальної громади міста з використанням методу ABC-XYZ - аналізу. *International Science Journal of Management, Economics & Finance*. 2023. Т. 2, №2. С. 28–37. URL: <https://doi.org/10.46299/j.isjmef.20230202.04>.
62. Ткачук Н.М. Методи формування доходів бюджету територіальної громади міста: теоретичні й практичні аспекти. *Причорноморські економічні студії*. 2023. №84. С. 151-157. URL: <https://doi.org/10.32782/bses.84-26>.
63. Ткачук Н.М. Практичні аспекти аналізу формування доходів бюджету територіальної громади міста. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія економічна*. 2023. №104. С. 11-20. <https://doi.org/10.26565/2311-2379-2023-104-02>.
64. Фінанси об'єднаних територіальних громад: навчальний посібник / Ситник Н. С., Стасишин А. В., Західна О. Р. та ін.; за заг. ред. Н. С. Ситник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2019. 536 с. (дата звернення: 05.01.2025).
65. Фінанси: підруч. / В. П. Горин, В. Г. Дем'янишин, О. П. Кириленко та ін. За ред. А. І. Крисоватого. Тернопіль: ЗУНУ, 2024. 632 с.
66. Фурик. І.І. Особливості формування та виконання місцевих бюджетів України в умовах війни. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка»*. 2024. № 1(63). С. 143–148.
67. Garrett T.A., Leatherman J.C. (2000). *An Introduction to State and Local Public Finance*. Reprint. Edited by Scott Loveridge and Randall Jackson. WVU

Research Repository, 2020. URL: <https://researchrepository.wvu.edu/rri-web-book/22/>.

68. Konstytucję Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.: Kancelaria Sejmu RP. Internetowy System Aktów Prawnych. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu19970780483> (дата звернення: 10.01.2025).
69. Ronald C. Fisher. State and Local Public Finance. Taylor & Francis Group, 2022. 5th Edition, London. P. 596. URL: <https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9781003030645/state-local-public-finance-ronald-fisher>.
70. Ustawa z dnia 1 października 2024 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego: Kancelaria Sejmu RP. Internetowy System Aktów Prawnych URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20240001572> (дата звернення: 10.01.2025).
71. Vlasyuk N. I., Chui I. R., Kovenska O. A. Problems of balancing local budgets of Ukraine. Herald of Lviv University of Trade and Economics. Economic sciences. 2019. № 58. С. 122–128. URL: <https://doi.org/10.36477/2522-1205-2019-58-17>.

Виконав студент магістратури спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок денної форми навчання
« » січня 2025 р.

Підпис

Олександр РУДЕНКО

Ім'я, прізвище

Науковий керівник
к.е.н., доцент
« » січня 2025 р.

Підпис

Наталія ТКАЧУК

Ім'я, прізвище

Робота допущена до захисту:
завідувачка кафедри
к.е.н., доцент
« » січня 2025 р.

Підпис

Алла КРУШИНСЬКА

Ім'я, прізвище

ДОДАТКИ

Додаток А

Статті та нормативи зарахування надходжень до спеціального фонду бюджетів територіальних громад

Стаття доходів спеціального фонду	Розмір надходжень (%)
Доходи бюджету розвитку	
Дивіденди, нараховані на акції господарських товариств, у статутних капіталах яких є комунальна власність	100,00
Плата за надання місцевих гарантій	100,00
Кошти пайової участі у розвитку інфраструктури	100,00
Кошти від використання (реалізації) частини виробленої продукції, що залишається у власності держави	10
Кошти, отримані від відчуження майна, яке перебуває в комунальній власності	100,00
Кошти від продажу земельних ділянок несільськогосподарського призначення або прав на них, які перебувають у державній власності до розмежування земель державної та комунальної власності	90,00
Кошти від викупу земельних ділянок сільськогосподарського призначення	90,00
Капітальні трансферти (субвенції) з інших бюджетів	100,00
Кошти, отримані від повернення кредитів, наданих з відповідного бюджету, а також відсотки, сплачені за користування ними	100,00
Місцеві запозичення	100,00
Кошти, кошти, які передаються з іншої частини місцевого бюджету	100,00
Концесійні платежі щодо об'єктів комунальної власності	100,00
Інші доходи спеціального фонду	
Кошти, отримані як відшкодування втрат сільськогосподарського й лісогосподарського виробництва	60,00
концесійні платежі щодо об'єктів комунальної власності, які мають цільове спрямування у місцеві бюджети	100,00
Грошові стягнення за шкоду, заподіяну порушенням законодавства про охорону навколишнього середовища внаслідок господарської або іншої діяльності	70,00
Екологічний податок	55,00
Власні надходження бюджетних установ, які утримуються коштом відповідного місцевого бюджету	100,00
Надходження до цільових фондів, утворених місцевими радами	100,00
Субвенції, які надані з інших бюджетів за рахунок конкретно визначених надходжень спеціального фонду таких бюджетів	100,00
Повернення кредитів, що надали місцеві бюджети індивідуальним сільським забудовникам	100,00
Надходження у місцеві бюджети в рамках програм допомоги і грантів ЄС, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ	100,00
Інші надходження, визначені законом, зокрема міжбюджетні трансферти (освітня субвенція, базова дотація)	частина*
* частина коштів державного бюджету місцевим бюджетам, що визначена у додатках 5 та 6 Закону «Про Державний бюджет України»	

Примітка. Сформовано на основі статей 69-71 Бюджетного кодексу України [6]

Додаток Б

Статті та нормативи зарахування надходжень до спеціального фонду бюджетів
територіальних громад

Стаття доходів спеціального фонду	Розмір надходжен ь (%)
Доходи бюджету розвитку	
Дивіденди, нараховані на акції господарських товариств, у статутних капіталах яких є комунальна власність	100,00
Плата за надання місцевих гарантій	100,00
Кошти пайової участі у розвитку інфраструктури	100,00
Кошти від використання (реалізації) частини виробленої продукції, що залишається у власності держави	10
Кошти, отримані від відчуження майна, яке перебуває в комунальній власності	100,00
Кошти від продажу земельних ділянок несільськогосподарського призначення або прав на них, які перебувають у державній власності до розмежування земель державної та комунальної власності	90,00
Кошти від викупу земельних ділянок сільськогосподарського призначення	90,00
Капітальні трансферти (субвенції) з інших бюджетів	100,00
Кошти, отримані від повернення кредитів, наданих з відповідного бюджету, а також відсотки, сплачені за користування ними	100,00
Місцеві запозичення	100,00
Кошти, кошти, які передаються з іншої частини місцевого бюджету	100,00
Концесійні платежі щодо об'єктів комунальної власності	100,00
Інші доходи спеціального фонду	
Кошти, отримані як відшкодування втрат сільськогосподарського й лісогосподарського виробництва	60,00
концесійні платежі щодо об'єктів комунальної власності, які мають цільове спрямування у місцеві бюджети	100,00
Грошові стягнення за шкоду, заподіяну порушенням законодавства про охорону навколишнього середовища внаслідок господарської або іншої діяльності	70,00
Екологічний податок	55,00
Власні надходження бюджетних установ, які утримуються коштом відповідного місцевого бюджету	100,00
Надходження до цільових фондів, утворених місцевими радами	100,00
Субвенції, які надані з інших бюджетів за рахунок конкретно визначених надходжень спеціального фонду таких бюджетів	100,00
Повернення кредитів, що надали місцеві бюджети індивідуальним сільським забудовникам	100,00
Надходження у місцеві бюджети в рамках програм допомоги і грантів ЄС, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ	100,00
Інші надходження, визначені законом, зокрема міжбюджетні трансферти (освітня субвенція, базова дотація)	частина*
* частина коштів державного бюджету місцевим бюджетам, що визначена у додатках 5 та 6 Закону «Про Державний бюджет України»	

Примітка. Сформовано на основі статей 69-71 Бюджетного кодексу України [6]

Розпорядження Хмельницького міського голови «Про затвердження Бюджетного календаря щодо підготовки, порядку розгляду та ухвалення бюджету Хмельницької міської територіальної громади на 2024 рік

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ МІСЬКИЙ ГОЛОВА РОЗПОРЯДЖЕННЯ

від 22.09.2023 № 272-р

м. Хмельницький

Про затвердження Бюджетного календаря щодо підготовки, порядку розгляду та ухвалення бюджету Хмельницької міської територіальної громади на 2024 рік

З метою регламентації взаємовідносин між різними учасниками бюджетного процесу та якісної підготовки матеріалів щодо формування показників бюджету Хмельницької міської територіальної громади на 2024 рік, у відповідності до рішення виконавчого комітету від 11.10.2018 року №814 «Про затвердження Бюджетного регламенту щодо складання, порядку розгляду та затвердження бюджету Хмельницької міської територіальної громади, внесення змін до нього та подання звітності про його виконання» (з внесеними змінами від 08.10.2020 року №765), керуючись Бюджетним кодексом України, Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні»:

1. Затвердити Бюджетний календар щодо підготовки, порядку розгляду та ухвалення бюджету Хмельницької міської територіальної громади на 2024 рік згідно з додатком.
2. Відповідальним виконавцям забезпечити своєчасне та належне виконання затверджених заходів.
3. Контроль за виконанням розпорядження покласти на головних розпорядників бюджетних коштів та фінансове управління Хмельницької міської ради.

Продовження додатку В

Додаток до розпорядження
від 22.09.2023 № 272-р

**Бюджетний календар щодо підготовки, порядку розгляду та ухвалення бюджету
Хмельницької міської територіальної громади на 2024 рік**

№ п/п	Перелік заходів	Відповідальні виконавці	Терміни виконання
1	Розробка та затвердження Інструкції з підготовки бюджетних запитів до проєкту бюджету Хмельницької міської територіальної громади на 2024 рік	Фінансове управління	До 03.10.2023 року
2	Розрахунки показників дохідної частини бюджету Хмельницької міської територіальної громади на 2024 рік в розрізі відповідних джерел доходів та обсягів видаткової частини в розрізі головних розпорядників бюджетних коштів	Фінансове управління	До 03.10.2023 року
3	Оприлюднення та доведення до головних розпорядників бюджетних коштів Інструкції з підготовки бюджетних запитів до проєкту бюджету Хмельницької міської територіальної громади на 2024 рік	Фінансове управління	До 06.10.2023 року
4	Організація розроблення бюджетних запитів до проєкту бюджету Хмельницької міської територіальної громади на 2024 рік та подання їх фінансовому управлінню	Головні розпорядники бюджетних коштів	До 27.10.2023 року
5	Підготовка та подання фінансовому управлінню інформації про соціально-економічний стан Хмельницької міської територіальної громади та прогноз його розвитку на 2024 рік	Управління економіки	До 27.10.2023 року
6	Аналіз бюджетних запитів до проєкту бюджету Хмельницької міської територіальної громади на 2024 рік, поданих головними розпорядниками бюджетних коштів	Фінансове управління	До 10.11.2023 року
7	Розгляд та обговорення пропозицій головних розпорядників бюджетних коштів до проєкту бюджету Хмельницької міської територіальної громади на 2024 рік	Фінансове управління, головні розпорядники бюджетних коштів	До 17.11.2023 року
8	Проведення погоджувальних нарад з головними розпорядниками бюджетних коштів щодо відповідності бюджетних запитів вимогам бюджетного законодавства та включення їх до пропозицій проєкту бюджету Хмельницької міської територіальної громади на 2024 рік	Фінансове управління, головні розпорядники бюджетних коштів	До 24.11.2023 року
9	Підготовка проєкту рішення про бюджет Хмельницької міської територіальної громади на 2024 рік та матеріалів до нього	Фінансове управління	До 01.12.2023 року
10	Оприлюднення на сайті міської ради проєкту рішення про бюджет Хмельницької міської територіальної громади на 2024 рік	Фінансове управління	До 04.12.2023 року

11	Презентація та обговорення проекту бюджету Хмельницької міської територіальної громади на 2024 рік	Фінансове управління	До 08.12.2023 року
12	Розгляд виконавчим комітетом міської ради проекту бюджету Хмельницької міської територіальної громади на 2024 рік	Виконавчий комітет міської ради	До 14.12.2023 року
13	Розгляд проекту рішення "Про бюджет Хмельницької міської територіальної громади на 2024 рік " постійними комісіями та затвердження сесією міської ради	Міська рада	До 22.12.2023 року
14	Оприлюднення рішення сесії міської ради "Про бюджет Хмельницької міської територіальної громади на 2024 рік" на сайті міської ради та публікація в друкованих засобах інформації	Фінансове управління	До 30.12.2023 року

Додаток Г

Динаміка та структура податкових доходів Хмельницької МТГ у 2019-2023 рр.

Показники		Роки					Приріст, у %			
		2019 ²	2020 ²	2021 ³	2022 ³	2023 ³	2020 р./20 19 р	2021 р./202 0 р	2022 р./202 1 р	2023 р./202 2 р
Загальнодержавні податки і збори	млн грн	1261,4	1382,9	1742,5	2823,7	2955,1	9,6	26,0	62,0	4,7
	у %	72,2	73,3	73,6	80,5	77,9	1,5	0,4	9,4	-3,3
Податок на доходи фізичних осіб	млн грн	1114,5	1228,4	1558,2	2612,8	2593,4	10,2	26,8	67,7	-0,7
	у %	63,8	65,1	65,8	74,5	68,3	2,1	1,1	13,2	-8,3
у т. ч. ПДФО з грошового забезпечення військовослужбовців, поліцейських та ін. (усі доходи за кодом 11010200)	млн грн	152,2	180,4	79,4	1154,4	927,7	18,5	-56,0	1353,5	-19,6
	у %	8,7	9,6	3,4	32,9	24,4	9,8	-64,9	880,9	-25,7
Податок на прибуток підприємств та фінансових установ комунальної власності	млн грн	1,65	1,64	1,40	5,93	-1,13	-0,8	-14,2	322,2	-119,1
	у %	0,09	0,09	0,06	0,17	-0,03	-8,1	-31,6	184,9	-117,7
Акцизний податок	млн грн	144,1	152,3	180,5	202,1	359,8	5,7	18,5	11,9	78,0
	у %	8,2	8,1	7,6	5,8	9,5	-2,1	-5,5	-24,5	64,5
у т. ч. акцизний податок з виробленого в Україні пального	млн грн	12,9	16,2	21,0	4,5	19,3	26,2	29,7	-78,5	327,6
	у %	0,74	0,86	0,89	0,13	0,51	16,8	3,4	-85,5	295,2
Акцизний податок з пального, ввезеного на митну територію України	млн грн	52,9	56,7	71,5	27,3	73,6	7,1	26,2	-61,8	169,5
	у %	3,03	3,00	3,02	0,78	1,94	-0,9	0,6	-74,2	149,0
Акцизний податок з реалізації тютюнових виробів, та інших виробів передбачених підпунктом 213.1.14 пункту 213.1 статті 213 ПКУ	млн грн	78,3	79,4	88,0	170,3	266,8	1,5	10,8	93,5	56,7
	у %	4,48	4,21	3,72	4,85	7,03	-6,0	-11,7	30,6	44,8
Екологічний податок	млн грн	0,73	0,72	1,06	1,70	2,12	-0,6	47,4	59,5	25,2
	у %	0,04	0,04	0,04	0,05	0,06	-8,0	17,5	7,6	15,7
Рентна плата та плата за використання	млн грн	0,36	-0,33	1,33	1,12	0,95	-190,8	-506,7	-16,0	-14,5

інших природних ресурсів	у %	0,02	-0,02	0,06	0,03	0,03	-184,0	-424,2	-43,3	-21,0
Податок з власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів (не справляється від 01.01.2011)	млн грн	0,0	0,08	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	у %	0,0	0,004	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Збір за видачу дозволу на розміщення об'єктів торгівлі та сфери послуг (не справляється від 01.01.2011)	млн грн	0,02	0,0	0,0	0,0	0,0	-100,0	0,0	0,0	0,0
	у %	0,001	0,0	0,0	0,0	0,0	-100,0	0,0	0,0	0,0
Місцеві податки і збори:	млн грн	485,6	503,8	624,5	683,8	840,4	3,8	23,9	9,5	22,9
	у %	27,8	26,7	26,4	19,5	22,1	-3,9	-1,2	-26,1	13,6
Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки	млн грн	22,7	25,6	34,8	45,4	79,9	12,9	35,6	30,6	75,8
	у %	1,3	1,4	1,5	1,3	2,1	4,5	8,1	-11,9	62,5
Плата за землю	млн грн	160,4	158,1	185,3	185,9	231,6	-1,4	17,2	0,3	24,6
	у %	9,2	8,4	7,8	5,3	6,1	-8,7	-6,6	-32,3	15,1
Транспортний податок	млн грн	2,2	1,2	0,8	0,9	1,5	-46,9	-27,2	2,8	68,3
	у %	0,13	0,06	0,04	0,02	0,04	-50,8	-42,0	-30,6	55,5
Єдиний податок	млн грн	299,9	318,5	402,5	449,4	525,1	6,2	26,4	11,6	16,9
	у %	17,2	16,9	17,0	12,8	13,8	-1,6	0,7	-24,7	8,0
Туристичний збір	млн грн	0,48	0,34	1,0	1,90	2,10	-29,9	196,7	90,2	10,6
	у %	0,03	0,02	0,04	0,05	0,06	-35,1	136,5	28,4	2,2
Збір за місця для паркування транспортних засобів	млн грн	0,01	0,02	0,03	0,43	0,25	91,3	66,1	1223,5	-41,1
	у %	0,001	0,001	0,001	0,012	0,007	77,1	32,4	793,2	-45,6
Збір за провадження торговельної діяльності (не справляється від 01.01.2015)	млн грн	0,0	0,0	0,0	0,001	0,00	0,0	0,0	0,0	-100,0
	у %	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-100,0
Разом податкових доходів	млн грн	1747,0	1886,7	2367,0	3507,5	3795,4	8,0	25,5	48,2	8,2
	у %	100	100	100	100	100	0,0	0,0	0,0	0,0

Примітки:

1. Розраховано автором на основі даних [4; 5].
2. Дані 2019-2020 рр. – доходи бюджету м. Хмельницького.
3. Дані 2021-2023 рр. – доходи бюджету Хмельницької МТГ.

**Динаміка обсягів та структури неподаткових надходжень бюджету
Хмельницької МТГ у 2019-2023 рр.**

Показники		Роки					Приріст, у %			
		2019 ²	2020 ²	2021 ³	2022 ³	2023 ³	2020 р./ 2019 р	2021 р./ 2020 р	2022 р./ 2021 р	2022 р./ 2021 р
Доходи від власності та підприємницької діяльності, у т. ч.:	млн грн	25,5	16,1	23,8	27,4	59,9	-36,8	47,7	15,3	118,7
	у %	11,1	9,5	11,1	13,6	18,4	-14,3	17,3	22,3	35,4
частина чистого прибутку (доходу) комунальних унітарних підприємств та їх об'єднань, що вилучається до відповідного місцевого бюджету	млн грн	2,2	1,2	1,0	2,8	2,8	-43,2	-21,6	190,6	1,2
	у %	0,9	0,7	0,5	1,4	0,9	-22,9	-37,7	208,1	-37,3
плата за розміщення тимчасово вільних коштів	млн грн	10,9	3,5	5,8	3,2	32,5	-67,8	65,4	-45,6	931,3
	у %	4,7	2,1	2,7	1,6	10,0	-56,2	31,3	-42,3	538,7
надходження від штрафів та фінансових санкцій, у т.ч.:	млн грн	2,6	1,3	17,0	21,3	24,6	-47,8	1 169,9	25,9	15,3
	у %	1,1	0,8	7,9	10,6	7,6	-29,2	908,3	33,5	-28,6
а) адміністративні штрафи та інші санкції	млн грн	1,4	0,5	2,0	6,6	5,6	-65,7	313,9	227,3	-15,0
	у %	0,6	0,3	0,9	3,3	1,7	-53,5	228,6	247,0	-47,4
б) плата за встановлення земельного сервіту	млн грн	9,9	10,0	12,7	12,8	16,8	1,1	27,4	0,7	31,0
	у %	4,3	5,9	6,0	6,4	5,2	37,2	1,2	6,8	-18,8
Адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційного та побічного продажу, у т.ч.	млн грн	41,0	29,3	34,5	43,1	52,2	-28,6	17,7	24,9	21,1
	у %	17,8	17,3	16,2	21,4	16,0	-3,0	-6,5	32,4	-25,0
плата за надання адміністративних послуг	млн грн	26,7	18,3	22,0	27,7	29,2	-31,4	20,0	25,8	5,6
	у %	11,6	10,8	10,3	13,7	9,0	-6,9	-4,7	33,4	-34,6
Плата за оренду цілісних майнових комплексів та іншого майна	млн грн	13,3	10,5	11,9	15,0	22,4	-21,2	13,3	26,0	49,6
	у %	5,8	6,2	5,6	7,4	6,9	7,0	-10,0	33,6	-7,4
державне мито	млн грн	1,0	0,5	0,6	0,4	0,5	-51,6	25,9	-38,3	49,3
	у %	0,4	0,3	0,3	0,2	0,2	-34,4	-0,1	-34,6	-7,5
Власні надходження бюджетних установ і організацій	млн грн	139,2	101,2	145,1	116,8	198,3	-27,3	43,3	-19,5	69,7
	у %	60,5	59,7	68,0	58,0	61,0	-1,3	13,8	-14,6	5,1
Інші неподаткові надходження	млн грн	24,3	22,9	10,1	14,0	14,7	-5,9	-55,7	38,5	4,8
	у %	10,6	13,5	4,7	7,0	4,5	27,7	-64,8	46,9	-35,1
Усього неподаткових доходів:	млн грн	230,0	169,5	213,5	201,3	325,1	-26,3	25,9	-5,7	61,5
	у %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Примітки:

1. Розраховано автором на основі даних [4; 5].
2. Дані 2019-2020 рр. – доходи бюджету м. Хмельницького.
3. Дані 2021-2023 рр. – доходи бюджету Хмельницької МТГ.

Додаток Е

Динаміка обсягів та структури доходів бюджету Хмельницької МТГ від
операцій з капіталом у 2019-2023 рр.

Показники		Роки					Приріст, у %			
		2019 ²	2020 ²	2021 ³	2022 ³	2023 ³	2020 р./ 2019 р	2021 р./ 2020 р	2022 р./ 2021 р	2022 р./ 2021 р
Надходження від продажу основного капіталу, у т.ч.:	млн грн	5,6	0,02	9,9	11,8	13,9	-99,6	42 485,8	19,0	17,5
	у %	33,7	0,1	33,5	53,1	28,6	-99,7	38 676,6	58,7	-46,2
- кошти від реалізації безхазяйного майна;	млн грн	0,10	0,02	0,02	0,05	0,05	-76,4	-22,1	167,4	8,3
	у %	0,6	0,1	0,1	0,2	0,1	-85,5	-29,1	256,5	-50,4
- надходження коштів від відчуження майна комунальної власності	млн грн	5,5	0,0	9,9	11,8	13,8	-100,0	0,0	18,7	17,5
	у %	33,2	0,0	33,4	52,9	28,5	-100,0	0,0	58,3	-46,2
Надходження від продажу землі комунальної форми власності, у т. ч.:	млн грн	11,0	27,0	19,7	10,4	34,7	146,1	-26,9	-47,1	232,6
	у %	66,3	99,9	66,5	46,9	71,4	50,8	-33,4	-29,5	52,3
- кошти від продажу земельних ділянок несільськогосподарського призначення;	млн грн	10,9	26,7	19,6	10,3	32,6	145,6	-26,5	-47,5	216,3
	у %	65,7	98,9	66,2	46,3	67,1	50,5	-33,1	-30,0	44,9
- кошти від продажу прав на земельні ділянки несільськогосподарського призначення;	млн грн	0,09	0,28	0,11	0,13	0,66	216,3	-62,0	24,1	407,5
	у %	0,5	1,0	0,4	0,6	1,4	93,8	-65,4	65,5	132,4
- кошти від викупу земельних ділянок сільськогосподарського призначення;	млн грн	0,0	0,0	0,0	0,0	1,4	0,0	0,0	0,0	0,0
	у %	0,0	0,0	0,0	0,0	3,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Всього доходів від операцій з капіталом	млн грн	16,5	27,0	29,6	22,2	48,5	63,2	9,8	-25,0	118,3
	у %	100, 0	100, 0	100, 0	100, 0	100, 0	0,0	0,0	0,0	0,0

Примітки:

1. Розраховано автором на основі даних [4; 5].
2. Дані 2019-2020 рр. – доходи бюджету м. Хмельницького.
3. Дані 2021-2023 рр. – доходи бюджету Хмельницької МТГ.

Додаток Ж

Рішення Хмельницької міської ради «Про встановлення нормативу відрахування частини чистого прибутку, яка підлягає зарахуванню до загального фонду бюджету Хмельницької міської територіальної громади, для підприємств, організацій та установ, що належать до комунальної власності Хмельницької міської територіальної громади»

ХМЕЛЬНИЦЬКА МІСЬКА РАДА
РІШЕННЯ
десятої сесії

від 15.12.2021 № _____

м.Хмельницький

Про внесення змін до рішення 35-ї сесії міської ради від 11.12.2019 року №13

Розглянувши пропозицію виконавчого комітету, керуючись ст.142 Господарського кодексу України, ст.64 Бюджетного кодексу України, ст.26 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», міська рада

ВИРІШИЛА:

1. Внести зміни до рішення 35-ї сесії міської ради від 11.12.2019 року №13 «Про встановлення для підприємств, організацій та установ, що належать до комунальної власності міста, нормативу і порядку відрахування частини чистого прибутку, яка підлягає зарахуванню до міського бюджету, та втрату чинності рішень міської ради», а саме:

1.1. в рішенні та додатку до рішення слова «місто» та «міський бюджет» у відповідних відмінках змінити на слова «Хмельницька міська територіальна громада» та «бюджет Хмельницької міської територіальної громади» у відповідних відмінках;

1.2. додаток до рішення викласти в новій редакції згідно з додатком

2. Відповідальність за виконання рішення покласти на фінансове управління Хмельницької міської ради.

3. Контроль за виконанням рішення покласти на постійну комісію з питань планування, бюджету, фінансів та децентралізації.

Міський голова

О.СИМЧИШИН

Продовження додатку Ж

Додаток
до рішення сесії міської ради
від 15.12.2021 р. №4

НОРМАТИВ

відрахування частини чистого прибутку, яка підлягає зарахуванню до загального фонду бюджету Хмельницької міської територіальної громади, для підприємств, організацій та установ, що належать до комунальної власності Хмельницької міської територіальної громади

№ п/п	Назва підприємства, організації, установи	Норматив відрахування частини прибутку, у %
1.	Комунальне підприємство «Управляюча муніципальна компанія «Центральна» Хмельницької міської ради	10
2.	Комунальне підприємство «Управляюча муніципальна компанія «Проскурівська» Хмельницької міської ради	10
3.	Комунальне підприємство «Управляюча муніципальна компанія «Південно-Західна» Хмельницької міської ради	10
4.	Комунальне підприємство «Управляюча муніципальна компанія «Дубове» Хмельницької міської ради	10
5.	Комунальне підприємство «Управляюча муніципальна компанія «Озерна» Хмельницької міської ради	10
6.	Спеціалізоване комунальне підприємство «Хмельницька міська ритуальна служба»	10
7.	Міське комунальне аварійно-технічне підприємство житлово-комунального господарства	10
8.	Хмельницьке комунальне підприємство «Спецкомунтранс»	10
9.	Комунальне підприємство по будівництву, ремонту та експлуатації доріг виконавчого комітету Хмельницької міської ради	10
10.	Комунальне підприємство по зеленому будівництву і благоустрою міста виконавчого комітету Хмельницької міської ради	10
11.	Комунальне підприємство «Парки і сквери міста Хмельницького»	10
12.	Комунальне підприємство «Південно-Західні тепломережі»	0,01
13.	Міське комунальне підприємство «Хмельницьктеплокомуненерго»	0,01
14.	Міське комунальне підприємство «Хмельницькводоканал»	10
15.	Хмельницьке комунальне підприємство «Електротранс»	10
16.	Комунальне підприємство по організації роботи міського пасажирського транспорту	10
17.	Комунальне підприємство «Хмельницькбудзамовник»	10
18.	Хмельницьке бюро технічної інвентаризації	30
19.	Комунальне підприємство «Агенція муніципальної нерухомості»	30
20.	Комунальне підприємство «Технагляд»	30
21.	Міська комунальна аптека «Віола»	10
22.	Міське комунальне підприємство – кінотеатр ім.Т.Г.Шевченка	10
23.	Хмельницький міський моно-театр «Кут»	10

24.	Хмельницьке комунальне підприємство «Міськвітло»	10
25.	Хмельницьке міське комунальне підприємство «Хмельницькінфоцентр»	10
26.	Міське комунальне підприємство «Муніципальна телерадіокомпанія «Місто»	10
27.	Комунальне підприємство «Чайка» Хмельницької міської ради	10
28.	Спортивно-культурний центр «Плоскирів»	10
29.	Хмельницьке міське комунальне підприємство «Муніципальна дружина»	10
30.	Хмельницьке комунальне підприємство «Профдезінфекція»	10
31.	Міське комунальне підприємство – ринок «Ранковий»	30
32.	Комунальне підприємство Хмельницької міської ради «Хмельницький туристично-інформаційний центр»	2 - в 2021-2022 роках, 10 - з 2023 року
33.	Комунальне підприємство «Акведук» Хмельницької міської ради	10
34.	Комунальне підприємство «Елеватор» Хмельницької міської ради	10

Секретар міської ради

В.ДІДЕНКО

Начальник фінансового управління

С.ЯМЧУК

Рішення Хмельницької міської ради «Про встановлення нормативу розподілу чистого прибутку, отриманого комунальними підприємствами Хмельницької міської територіальної громади за результатами роботи у 2023 році»

ХМЕЛЬНИЦЬКА МІСЬКА РАДА РІШЕННЯ

від _____ № _____

м. Хмельницький

Про встановлення нормативу розподілу чистого прибутку, отриманого комунальними підприємствами Хмельницької міської територіальної громади за результатами роботи у 2023 році, який залишився після сплати частини прибутку, що підлягає зарахуванню до бюджету Хмельницької міської територіальної громади

Розглянувши пропозицію виконавчого комітету щодо встановлення нормативу розподілу чистого прибутку, отриманого комунальними підприємствами Хмельницької міської територіальної громади за результатами роботи у 2023 році, та з метою прискорення технічного переоснащення, модернізації та реконструкції виробництва, а також матеріального стимулювання працівників комунальних підприємств громади, керуючись Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» та ст.142 Господарського кодексу України, міська рада

ВИРШИЛА:

1. Встановити норматив розподілу чистого прибутку, отриманого комунальними підприємствами Хмельницької міської територіальної громади за результатами роботи у 2023 році, який залишився після сплати частини прибутку, що підлягає зарахуванню до бюджету Хмельницької міської територіальної громади, згідно з додатком.
2. Відповідальність за виконання рішення покласти на заступників міського голови.
3. Контроль за виконанням рішення покласти на постійну комісію з питань планування, бюджету, фінансів та децентралізації.

Міський голова

Олександр СИМЧИШИН

Продовження додатку 3

*Додаток
до рішення сесії міської ради
від _____ № _____*

Норматив розподілу чистого прибутку, отриманого комунальними підприємствами за результатами роботи у 2023 році, який залишився після сплати частини прибутку, що підлягає зарахуванню до бюджету Хмельницької міської територіальної громади

№ з/п	Назва підприємства	Чистий прибуток, який залишається у розпорядженні підприємства після сплати частини прибутку до бюджету Хмельницької міської територіальної громади, тис. грн.	Розподіл чистого прибутку	
			фонд розвитку виробництва, %	фонд матеріального заохочення, %
1	УМК «Центральна»	27,9	100	0
2	УМК «Проскурівська»	488,7	100	0
3	УМК «Південно-Західна»	762,3	100	0
4	УМК «Дубове»	207,9	100	0
5	УМК «Озерна»	211,5	100	0
6	СКП «Хмельницька міська ритуальна служба»	94,5	50	50
7	КП по зеленому будівництву та благоустрою міста	725,4	90	10
8	КП «Хмельницькбудзамовник»	1,4	0	100
9	ХМКП «Хмельницькінфоцентр»	78,9	0	100
10	КП «Технагляд»	1872,2	90	10
11	КП «Агенція муніципальної нерухомості»	302,5	80	20
12	Бюро технічної інвентаризації	337,5	0	100
13	ХКП «Профдезинфекція»	40,0	30	70
14	МКП ринок «Ранковий»	1967,1	75	25
15	Комунальна аптека «Віола»	675,0	50	50
16	КП «Парки і сквери м. Хмельницького»	583,2	90	10
17	КП «Акведук»	3,2	100	0

Начальник відділу планування діяльності
та стратегічного розвитку комунальних підприємств

Едвард ТРИШНЕВСЬКИЙ

Динаміка обсягів та структури надходжень цільового фонду Хмельницької
МТГ у 2019-2023 рр.

Показники		Роки					Приріст, у %			
		2019 ²	2020 ²	2021 ³	2022 ³	2023 ³	2020 р./ 2019 р	2021 р./ 2020 р	2022 р./ 2021 р	2022 р./ 2021 р
Добровільні внески підприємств, установ, організацій	млн грн	0,0	0,0	0,0	0,0	0,56	0,0	0,0	0,0	100,0
	у %	0,0	0,0	0,0	0,0	8,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Кошти за тимчасове користування місцями для розміщення зовнішньої реклами	млн грн	4,4	3,6	4,4	1,5	3,9	-17,9	21,9	-66,2	162,2
	у %	99,96	99,42	99,63	32,87	56,8	-0,5	0,2	-67,0	72,8
Кошти, сплачені за самочинне будівництво	млн грн	0,0	0,02	0,002	0,63	0,94	0,0	-91,8	41285,6	49,1
	у %	0,0	0,5	0,03	13,9	13,6	0,0	-93,2	40346,9	-1,8
Кошти участі замовників у створенні і розвитку інженерно-транспортної та соціальної інфраструктури	млн грн	0,0	0,0	0,0	2,432	1,207	0,0	0,0	0,0	-50,4
	у %	0,0	0,0	0,0	53,2	17,4	0,0	0,0	0,0	-67,3
Відшкодування вартості знесених зелених насаджень	млн грн	0,0	0,0	0,0	0,0	0,29	0,0	0,0	0,0	100,0
	у %	0,0	0,0	0,0	0,0	4,1	0,0	0,0	0,0	100,0
Інші надходження	млн грн	0,002	0,003	0,015	0,001	0,001	36,4	450,0	-93,3	40,0
	у %	0,04	0,07	0,33	0,02	0,02	65,2	352,3	-93,4	-7,7
Разом	млн грн	4,45	3,67	4,46	4,57	6,93	-17,5	21,6	2,3	51,7

Примітки:

1. Розраховано автором на основі даних [4; 5].
2. Дані 2019-2020 рр. – доходи бюджету м. Хмельницького.
3. Дані 2021-2023 рр. – доходи бюджету Хмельницької МТГ.

Додаток К

Динаміка обсягів та структури надходження бюджету Хмельницької МТГ від офіційних трансфертів у 2019-2023 рр.

Показники		Роки					Приріст, у %			
		2019 ²	2020 ²	2021 ³	2022 ³	2023 ³	2020 р./ 2019 р	2021 р./ 2020 р	2022 р./ 2021 р	2023 р./ 2021 р
Субвенції з Державного бюджету, у т.ч:	млн грн	602,8	509,7	786,8	646,4	622,4	-15,5	54,4	-17,9	-3,7
	у %	52,4	89,2	66,7	96,5	79,3	70,3	-25,1	44,6	-17,8
Освітня субвенція	млн грн	368,3	457,0	626,3	646,4	622,4	24,1	37,1	3,2	-3,7
	у %	32,0	79,9	53,1	96,5	79,3	149,9	-33,5	81,7	-17,8
Медична субвенція	млн грн	192,2	52,7	0,0	0,0	0,0	-72,6	-	0,0	0,0
	у %	16,7	9,2	0,0	0,0	0,0	-44,7	-	0,0	0,0
Інші субвенції з держбюджету	млн грн	42,4	0,0	160,5	0,0	0,0	-	0,0	-	0,0
	у %	3,7	0,0	13,6	0,0	0,0	-	0,0	-	0,0
Додаткова дотація з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення повноважень ОМС на територіях, що зазнали негативного впливу у зв'язку з війною	млн грн	0,0	0,0	0,0	0,0	16,6	0,0	0,0	0,0	0,0
	у %	0,0	0,0	0,0	0,0	2,1	0,0	0,0	0,0	100,0
Субвенції з місцевих бюджетів іншим місцевим бюджетам, в т.ч.:	млн грн	531,2	52,7	380,0	14,3	137,7	-90,1	620,5	-96,2	859,7
	у %	46,1	9,2	32,2	2,1	17,6	-80,0	249,4	-93,4	719,1
Дотації з місцевих бюджетів, у т.ч:	млн грн	17,4	9,2	12,1	8,9	7,8	-46,9	31,3	-26,9	-12,0
	у %	1,5	1,6	1,0	1,3	1,0	7,0	-36,3	28,7	-24,9
Дотація з місцевого бюджету на здійснення переданих з державного бюджету видатків з утримання закладів освіти та охорони здоров'я	млн грн	17,4	9,2	12,1	6,6	7,4	-46,9	31,3	-45,3	12,0
	у %	1,5	1,6	1,0	1,0	0,9	7,0	-36,3	-3,7	-4,4
Усього офіційних трансфертів:	млн грн	1151,4	571,7	1178,9	669,6	784,5	-50,4	106,2	-43,2	17,2
	у %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Примітки:

1. Розраховано автором на основі даних [4; 5].
2. Дані 2019-2020 рр. – доходи бюджету м. Хмельницького.
3. Дані 2021-2023 рр. – доходи бюджету Хмельницької МТГ.